

STRUCTUURVISIE

datum : maart 2010
projectleider : Rob van der Vegte
afdeling : Romte

Inhoudsopgave

STRUCTUURVISIE	1-1
Leeswijzer	1-3
1 Inleiding	1-5
1.1 Tytsjerksteradiel – klein Fryslân	1-5
1.2 Op weg naar een Structuurvisie	1-5
1.3 Toekomstvisie: Tytsjerksteradiel in 2020	1-5
1.4 Beleidskader	1-6
2 De context en hoofdlijnen van de Structuurvisie	2-8
2.1 Inleiding	2-8
2.2 Context Structuurvisie	2-8
2.3 Hoofdlijnen Structuurvisie	2-11
2.4 Gebieds- en kernengerichte aanpak	2-13
3 Thema's	3-16
3.1 Inleiding	3-16
3.2 Omgeving en Landschap	3-17
3.3 Infrastructuur	3-23
3.4 Wonen	3-25
3.5 Voorzieningen	3-29
3.6 Werken	3-30
3.7 Recreatie	3-32
4 Het Grensgebied Leeuwarden – Tytsjerksteradiel	4-36
4.1 Inleiding	4-36
4.2 Korte beschrijving van het Grensgebied	4-37
4.3 Het verbinden van kansen	4-37
4.4 Het ontwikkelingsperspectief voor het Grensgebied	4-38
5 Omgaan met water	5-42
5.1 Inleiding	5-42
5.2 Water en taken	5-42
5.3 Water en gemeente	5-42
5.4 Beleidsdoelstellingen van de Watervisie	5-43
Watervisie en Structuurvisie	5-43
6 Realisatie	6-45
6.1 Inleiding	6-45
6.2 Grondexploitatie	6-45
6.3 Milieu en milieu-effectrapportage-plicht	6-46
6.4 Natura 2000	6-48
Natura 2000	6-48

Bijlagen

1. Begrippenlijst
2. Het proces van de Structuurvisie
3. Projectenlijst

Leeswijzer

Met het schrijven van de Structuurvisie is voor ogen gehouden dat niet alleen de eigen gemeentelijke instanties, maar ook alle inwoners en betrokkenen bij deze visie doelgroep zijn.

Er is voor gekozen om deze Structuurvisie zo bondig als mogelijk te houden. Gegevens en achtergronden worden kort beschreven, of er wordt in een voetnoot melding gemaakt van de vindplaats.

Tijdens het proces van de Structuurvisie is een aantal producten gemaakt. De essentie van die producten is in de tekst van de Structuurvisie opgenomen. De producten zelf worden opgesomd in hoofdstuk 5.2.

De Structuurvisie bestaat uit 6 hoofdstukken.

In elk hoofdstuk staat de argumentatie en onderbouwing, behorende bij het onderwerp. Dat houdt soms een doublure in, maar zodoende is elk hoofdstuk afzonderlijk te lezen en te begrijpen.

Begrippen worden verklaard, deels binnen de tekst, maar staan ook in de begrippenlijst.

In hoofdstuk 1 van de tekst wordt een beschrijving gegeven van het 'hoe en waarom' van de Structuurvisie. Hoofdstuk 2 behandelt de aanleiding en de context van de Structuurvisie.

Paragraaf 2.3 geeft de hoofdlijnen van de Structuurvisie weer, dit is dus de kern, of de samenvatting van de Structuurvisie.

De Structuurvisie behandelt een aantal thema's in hoofdstuk 3: Omgeving en Landschap, Infrastructuur, Wonen, Voorzieningen, Werken en Recreatie. De hoofdlijnen van hoofdstuk 2 worden in deze thema's verder uitgewerkt.

Hoofdstuk 4 is gewijd aan het westelijk gedeelte van de gemeente het "Grensgebied met Leeuwarden".

In hoofdstuk 5 wordt aangegeven hoe met de gemeentelijke taken op het gebied van water wordt omgegaan.

Hoofdstuk 6 geeft aan hoe gedacht wordt de Structuurvisie te verwezenlijken. In dit hoofdstuk zijn tevens onderwerpen opgenomen die juridisch relevant zijn voor de totstandkoming en uitvoering van de Structuurvisie.

DROOMDORP

IK HEB VAN HET THEESPLITSING BIJ JOHANNEHOEVE EEN KRUISPUNT GEMAAKT MET EEN VILLA WIJK
MET ALLE VOLDOENING VAN DE MENS
(CAFÉ, SPEELGOEDWINKEL, KAASMAKERIJ, KLEDINGWINKEL
SLAGER, SUPERMARKT EN EEN BAKKER) VAN DIE THEESPLITSING HEB IK EEN RONDTONDE GEMAAKT.
EN VOOR DE KINDEREN HEB IK EEN SCHOOL GEPLAATST EN EEN SPEELTUIN.
IK HEB VAN HET KINDERHOTEL EEN ECHT HOTEL GEMAAKT MET
HELIKOPTERPLEK VOOR DE VEILIGHEID.
NAAST HET HOTEL HEB IK EEN DISCOTHEEK NEERGEZET DAN HOEVEN DE
JONGEREN NIET MEER NAAR ANDERE PLEKKEN TE FIETSEN. IK HEB OOK AAN HET
MILIEU GEDACHT EN DAAROM HEB IK OP ELK HUIS ZONNEPANELEN GEZET
WAARMEE WE BESPAREN. EN IK HEB NOG EEN VOETBALVELDGEMAAKT.
MET EEN EXTRA BOERDERIJ KAN OOK GEEN KWAAD.

GROETEN RAYMOND OMBELET RIJPERKERK BINNENDIJK 44A

In de ontwerpfase van de Structuurvisie mochten ook de kinderen van de basisscholen laten zien hoe het Tytsjerksteradiel van hun dromen eruit ziet. De bijdrage hierboven is van Raymond van basisschool De Winde uit Wyls.

1 Inleiding

1.1 Tytsjerksteradiel – klein Fryslân

De gemeente Tytsjerksteradiel ligt in het oosten van de stadsregio Leeuwarden, één van de regio's van de provincie Fryslân. De gemeente wordt ook wel gekenmerkt als klein Fryslân. Cultuurhistorisch en landschappelijk is er een grote verscheidenheid en zijn er veel natuurgebieden aanwezig. Noordelijk in de gemeente bevindt zich het terpenlandschap; westelijk ligt het karakteristieke meren-hooilandengebied. Het zuidelijk gelegen verveninglandschap (Alde Feanen) maakt hier deel van uit. In het oosten ligt het coulisselandschap van de zand- en hoogveenontginningsgronden, met de Burgumermar en de Leien.

Van de 16 dorpen in de gemeente is Burgum de grootste kern. Andere grotere dorpen zijn Hurdegaryp (als treinkern een echt forensendorp) en Gytsjerk/Oentsjerk. Tytsjerksteradiel is een woongemeente, maar heeft daarnaast ook bedrijvigheid binnen haar grenzen.

1.2 Op weg naar een Structuurvisie

De gemeente Tytsjerksteradiel heeft het huidige structuurplan *It doarp de kime foarby* in 1997 vastgesteld. Het plan heeft betrekking op de periode van 1995 tot 2010. De horizon van dit plan is bereikt. Het structuurplan is in belangrijke mate kaderstellend geweest voor de ruimtelijke inrichting van de gemeente. Grote delen van het geformuleerde beleid zijn uitgevoerd. Hoewel het structuurplan op sommige onderdelen nog actueel is, zijn er belangrijke argumenten om het te herzien:

- Op 1 juli 2008 trad de nieuwe *Wet op de ruimtelijke ordening* in werking. Daarnaast is er nieuw Rijks- en provinciaal beleid vastgesteld, zoals de *Nota Ruimte* en het *provinciale streekplan Fryslân*. Deze ontwikkelingen hebben invloed op de kaders en inrichtingsmogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen van de gemeente.
- De manier van besturen van de overheid verandert. Voorheen werd er bestuurd vanuit een filosofie van *toelatingsplanologie*: de gemeente bepaalde in plannen wat wel en niet mocht. Voortaan zal gewerkt worden vanuit een filosofie van *ontwikkelingsplanologie*: de gemeente gaat samen met andere maatschappelijke partijen kansen voor ruimtelijke ontwikkelingen vormgeven. Deze ontwikkeling past bij het principe van de rijksoverheid: 'decentraal wat kan en centraal wat moet'. De gemeente krijgt dus meer speelruimte om zelfstandig ruimtelijke problemen op te lossen.

1.3 Toekomstvisie: Tytsjerksteradiel in 2020

Structuurvisie: hoofdlijnen voor de inrichting van de gemeente

De Structuurvisie *Finster op romte* geeft de toekomstvisie van Tytsjerksteradiel tot het jaar 2020. Wat willen wij in 2020 om ons heen zien als wij door Tytsjerksteradiel lopen? De Structuurvisie geeft de hoofdlijnen voor de inrichting van de gemeente weer. Dat betekent dat *gebiedsgericht* is gekeken en niet meer *dorpsgericht*. Naast de gebiedsgerichtheid is er naar een aantal thema's gekeken: Wonen, Voorzieningen, Werken, Recreatie en Toerisme, Infrastructuur, en Landschap en Omgeving. Duurzaamheid krijgt binnen al deze thema's aandacht.

De Structuurvisie is ontwikkeld in samenhang met andere beleidsvelden, een zogenaamde integrale aanpak. In het proces is nadrukkelijk gekeken naar het bestaande beleid binnen de gemeente.

Finster op romte

De titel verwijst naar verschillende elementen in het proces voor de Structuurvisie van Tytsjerksteradiel. Wij kijken door een denkbeeldig venster naar de toekomst in een transparant proces. In een open proces is aan de Structuurvisie gewerkt. De gemeente heeft een open dialoog gevoerd met deskundigen en burgers over hoe zij denken dat Tytsjerksteradiel er uit moet zien in 2020. Ten slotte verwijst het venster ook naar het kader, dat de Structuurvisie zal zijn voor de keuzes die op het gebied van ruimtelijke ordening in de toekomst worden gemaakt. De Structuurvisie is leidend voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.

1.4 Beleidskader

De Structuurvisie is een integraal beleidsdocument waarin het sectoraal gemeentelijk beleid is samengevoegd en op structuurniveau is afgestemd. In de Structuurvisie is de relatie met bestaand en toekomstig beleid nader gespecificeerd.

De Structuurvisie is ook de plek waarin relevant Rijks- en provinciaal beleid wordt geïntegreerd. Het bovengemeentelijke beleid is soms concreet *voorwaardenscheppend* (toetsend) en in andere gevallen veel meer *sturend* van aard. De concrete relatie met de beleidsstukken heeft in de Structuurvisie een plek gekregen.

Ik wil graag een autoloze gemeente. Dat betekent dus dat er geen auto's meer mogen rijden. Ik wil dit graag omdat we dan minder CO_2 uitstoten als gemeente dus raakt de lucht minder gauw vervuult. Ook wil dat de fietsen goedkoper worden omdat de gemeente autoloots word dus moeten we vaker met de fiets. Alle autodealers moeten weg en in de plaatsen daarvan meer bomen en natuur, gebieden. Tot slot: de hulpdiensten mogen wel met auto's en als ze worden belaagd mogen ze der op in knokken.

Met vriendelijke groetjes:

Cornelis Hoogterp

1-7

2 De context en hoofdlijnen van de Structuurvisie

2.1 Inleiding

De Structuurvisie is het resultaat van een interactief proces met verschillende deelproducten:

- analyse van het huidige beleid en van het grondgebruik (product: Basisstructuurkaart met toelichting);
- inventarisatie kernwaarden en ambities (product: ambitiekaart met toelichting);
- confrontatie van beleid, plannen en huidige situatie met de verschillende ambities (product: inzicht in kansen en bedreigingen; ook wel: confrontatiekaart);
- ontwikkelingsperspectief.

De essentie van de diverse producten is in de Structuurvisie opgenomen. De producten zelf maken hiervan geen deel uit.

Bij het opstellen van de concept Structuurvisie is nagegaan welke genoemde activiteiten, plannen en ontwikkelingen in potentie een verplichting opleveren tot het volgen van een m.e.r.-procedure. De conclusie is dat er geen m.e.r.-plichtige activiteiten zijn waarvoor de Structuurvisie kaderstellend is. Zie hiervoor hoofdstuk 6.3 .

2.2 Context Structuurvisie

Naast het nu geldende beleidskader is een aantal vragen en maatschappelijke ontwikkelingen van invloed op het ontwikkelingsperspectief. Het betreft de regionale positie van de gemeente en de thema's economische crisis, krimp, leefbaarheid in de kleine kernen, duurzaamheid en klimaatverandering.

Regionale positie Tytsjerksteradiel in Noord-Nederland : focus en lef

In het kader van de Structuurvisie doet de vraag zich voor wat de positie van Tytsjerksteradiel is in Noord-Nederland. Waar richt de gemeente zich wel of niet op? Moet alles binnen de eigen gemeentegrenzen worden opgelost? Wat is de eigenheid van Tytsjerksteradiel en hoe kan daarop verder worden gebouwd? Focus en lef om te kiezen zijn nodig bij het richting geven aan de toekomst van de gemeente.

Buiten de gemeentegrenzen om

Landschap, maar ook de netwerken (verkeer, recreatie) en markten stoppen niet bij de gemeentegrens. De gemeente heeft bij het opstellen van de Structuurvisie ook over de gemeentegrenzen heen gekeken. Voor het grensgebied met Leeuwarden heeft dit geleid tot een gezamenlijke verkenning naar mogelijk- en onmogelijkheden voor het westelijk grensgebied. Tytsjerksteradiel richt zich in dit gebied op het benutten van de recreatieve potentie, waarbij de eigenheid of landschappelijke kwaliteiten behouden blijven. Daar waar de kansen liggen zullen deze worden benut om de kwaliteit, en dus de mogelijkheden van het landschap, te vergroten.

Zelfstandigheid en Samenwerking

De gemeenten in Fryslân moeten hun koers bepalen op het gebied van samenwerking en fusie tussen gemeenten. Hoe kijken zij aan tegen de door haar uit te voeren taken? En ook, welke gemeenten komen daarbij in aanmerking voor nauwere samenwerking?

De raad van Tytsjerksteradiel stelde voor een onderzoek te doen naar de mogelijkheden van samenwerking met andere gemeenten. Het invullen van het begrip "regiegemeente" werd onderzocht

en er werd bekeken of taken eventueel kunnen worden uitbesteed. (koersdocument *Taak en Toekomst* en project *Taken*)

De raad besloot toen o.a. om als eerste optie met de gemeente Achtkarspelen gesprekken aan te gaan met het doel te onderzoeken of de gemeenten elkaar als “voorkeur- samenwerkingspartners” kunnen vinden.

Intussen was ook Achtkarspelen begonnen met onderzoek. (rapport *Toekomst in de Wâlden*)

Het college en de raad (in meerderheid) van Achtkarspelen besloten tot intensivering van de beleidsmatige en uitvoerende samenwerking met Tytsjerksteradiel en Kollumerland. Het college van Achtkarspelen voorzag zelfs de vorming van een nieuwe gemeente De Wâlden, bestaande uit de huidige gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel en mogelijk ook Kollumerland c.a.. Hierdoor zou dan een gemeente van ruim 60.000 inwoners (met Kollumerland c.a. ruim 73.000 inwoners) ontstaan “die ook in de toekomst over voldoende bestuurskracht beschikt en die is toegerust op de uitvoering van een toenemend aantal publieke zaken”.

Als na de zomervakantie (2009) wordt gekozen voor een bredere samenwerking, dan kan dit leiden tot een proces met een eigen dynamiek.

De wereldwijde economische crisis

Gedurende het proces van de Structuurvisie werden steeds meer de contouren duidelijk van een wereldwijde economische crisis: de krediet- en economische crisis. Uiteraard treft deze crisis ook de provincie en ook de gemeente. De ontwikkelingen die de crisis met zich mee brengt volgen elkaar snel op en zijn moeilijk te voorzien en te overzien. We verwachten dat de gevolgen groot en divers zijn, maar we weten niet hoe deze er precies uit gaan zien. Bij het opstellen van de Structuurvisie is rekening gehouden met de mogelijke effecten van de crisis. De invloed van de gemeente op de effecten is slechts gering.

Een krimpende bevolking(sgroei)

In een aantal delen van ons land, o.a. Noord-Fryslân, Noordoost-Groningen, Zuid-Limburg en Zeeland daalt het aantal inwoners al enige jaren. De verwachting is dat deze krimp zich over meerdere delen van het land zal uitbreiden.

‘Krimp’ betekent in Tytsjerksteradiel de eerstkomende jaren niet een krimp in absolute zin (daling van het bevolkingsaantal), maar een afname van de bevolkingsgroei. Daarnaast ontstaat een andere verdeling tussen leeftijdsklassen, die tot uiting komt in de zogenoemde ‘vergrijzing’ en ‘ontgroening’ van de bevolking. Het voorgaande heeft mogelijk gevolgen voor de woningmarkt, bedrijfsvestigingen, werkgelegenheid, voorzieningenniveaus en leefbaarheid.

Daarnaast kan de ‘krimp’ ook vanuit een andere hoek intreden. Het wegtrekken en/of wegblijven van werkgelegenheid, detailhandel (schaalvergroting) en/of recreatieve voorzieningen kunnen ook krimp tot gevolg hebben.

Kortom: krimp kent meerdere gezichten. Het is belangrijk om te weten waar de oorzaak ligt en wat de te verwachten effecten zullen zijn.

Daarnaast is het van belang ook krimp te bezien vanuit regionaal perspectief. Krimp verschilt per regio.

Kleine kernen

Om de toekomst van Tytsjerksteradiel vorm te geven is het stimuleren en activeren van 'dorpsklankborden' nodig. Er zal een beroep worden gedaan op het maatschappelijke middenveld in de dorpen, zoals met name dorpsbelangen, en daarnaast de scholen, (sport- en andere) verenigingen, vrouwenorganisaties, kerken, (andere vormen van) vrijwilligerswerk, etc.

De communicatie van de gemeente met deze dorpsklankborden is bedoeld om gezamenlijk zicht te krijgen op de sociale agenda van de (dorps)gemeenschap en de daaruit voortvloeiende noodzakelijke c.q. gewenste materiële en immateriële voorzieningen.

De ondersteuning bij het opzetten van burgerparticipatie o.a. in de vorm van dorpsklankborden, met specifieke aandacht voor jongeren en mensen met een beperking maakt onderdeel uit van het budgetcontract dat door de gemeente is afgesloten met KEaRN (voorheen Stichting Welzijn Tytsjerksteradiel).

Gemeenschapszin

De burger staat in de Structuurvisie centraal. De Structuurvisie werd dan ook samen met de burger, op interactieve wijze, opgesteld. Betrokkenheid, samenwerking, fatsoen en verantwoordelijkheid zijn de bouwstenen voor gemeenschapszin.

Gemeenschapszin is in Tytsjerksteradiel een waardevol goed waaraan kan worden vormgegeven in de structuurvisie. Het uitvoeringsprogramma zal naast een ruimtelijk- functioneel component (projectenagenda) ook bestaan uit een sociaal-maatschappelijk traject (denk aan de dorpsklankborden, communicatie met jongerenpanels over voorzieningen en activiteiten etc.).

Zo start de gemeente het project *Sin oan Mienskipssin*. Hiermee wordt ingespeeld op het versterken en ondersteunen van de participatie van de samenleving zelf. Concreet betekent dit het toekennen en erkennen van een belangrijkere rol van de gemeenschappen. Van belang hierbij is dat de burgers zelf het initiatief krijgen. Professionals komen in beeld wanneer ondersteuning noodzakelijk wordt.

Duurzaamheid

Duurzaamheid is op alle schaalniveaus en in elk (deel)aspect aan de orde. Op het schaalniveau van de Structuurvisie gaat het daarbij in eerste instantie over de inzet en om de uitwerking van de milieuvriendelijke houding bij ontwikkelingen.

Duurzaamheid is in het participatieproces als een belangrijke kernwaarde en toekomstwaarde benoemd. De gemeente Tytsjerksteradiel heeft een hoge ambitie als het gaat om duurzaamheid.

In de Structuurvisie is het landschap gebruikt als onderlegger van alle ontwikkelingen en een goede inpassing in het landschap als een voorwaarde bij deeluitwerking. In de concrete uitwerking van de Structuurvisie naar (gebiedsgerichte) ontwikkelingen en projecten zal worden getoetst op de hoge eisen van duurzaamheid. Burgers en marktpartijen worden uitgedaagd om lef te tonen in duurzaamheid en het creëren van vernieuwende en hoogwaardige oplossingen.

Klimaatverandering

In het Rijks- en provinciaal beleid is veel aandacht voor waterberging. De verwachting is dat door de opwarming van de aarde en de stijgende zeespiegel er meer behoefte is aan waterberging. Voor de gemeente betekent dit dat, in de Structuurvisie, wordt aangegeven hoe met waterberging kan worden omgegaan. De waterberging is naast een 'opgave', ook mogelijk een kans voor het versterken van het landschap en/of recreatieve ontwikkelingen. Waterberging is bij uitstek een opgave, waarbij naar gemeentegrensoverschrijdende mogelijkheden moet worden gezocht.

Bij beslissingen over de ruimtelijke inrichting van Nederland is het belangrijk rekening te houden met de klimaatbestendigheid van plannen. Daarbij gaat het om meer dan alleen veiligheid tegen overstromen. Het gaat ook om het waarborgen van de zoetwatervoorziening, het bouwen van nieuwe

wijken, het functioneren van de transport- en energienetwerken, de realisatie van de *Ecologische Hoofdstructuur* en de beheersing van mogelijke gezondheidsrisico's. Dergelijke ruimtelijke ontwikkelingen werken lange tijd door en hebben vaak gevolgen voor meerdere generaties.

Daarom is het van belang bij de keuzes daarvoor, nu al rekening te houden met het aanpassingsvermogen aan de klimaatverandering. Overigens biedt de klimaatverandering voor Nederland ook kansen. Zo profiteert de landbouw van hogere temperaturen en een langer groeiseizoen en verbeteren de omstandigheden voor de buitenrecreatie in Nederland.

Centrale As

Naast de bovenstaande factoren speelt uiteraard ook (de uitvoering van) het eigen beleid een belangrijke rol. In ruimtelijke zin is vooral de aanleg van de Centrale As van grote invloed (= de nieuwe weg van Dokkum naar de Wâldwei ter hoogte van Nijega). Het gaat daarbij niet alleen om het tracé zelf, maar ook om de daarmee samenhangende gebiedsontwikkelingen en verwant beleid, zoals *Kansen in kernen*.

2.3 Hoofdpijnen Structuurvisie

Kernwaarden vormen het vertrekpunt

Het proces van de Structuurvisie is van start gegaan met een inventarisatie van het bestaande beleid (op rijks, provinciaal, en gemeentelijk niveau), én met het traceren van wat de burgers, kennis- en belangenorganisaties van belang vinden voor de toekomst van de gemeente. Dit is samengevat in: de 'kernwaarden'.

De kernwaarden voor Tytsjerksteradiel zijn: ruimte (landschap en natuur), betrokkenheid, gemeenschapszin, duurzaamheid, lef en samenwerking. Deze kernwaarden vormen samen met het bestaande beleid, de basis voor de Structuurvisie.

Het interactieve proces van de Structuurvisie, waaruit o.a. de kernwaarden naar voren zijn gekomen, is beschreven in bijlage 2.

Beoogd profiel Tytsjerksteradiel

Tytsjerksteradiel richt zich als het om wonen en werken gaat vooral op de eigen bewoners. De omvang, de kwaliteit en het prijsniveau van de woningvoorraad passen bij de samenstelling en ontwikkeling van de bevolking. Er is een diversiteit aan woonmilieus waar verschillende doelgroepen zich thuis voelen; of het nu om jongeren, gezinnen of senioren gaat. Er is speciale aandacht voor duurzaam bouwen en het realiseren van levensloopbestendige woningen. (kernwaarde: duurzaamheid)

kernwaardenspel

Tytsjerksteradiel biedt ruimte aan de groei van bestaande en nieuwe bedrijven. Het op peil houden en zo nodig laten groeien van de werkgelegenheid is belangrijk voor de gemeente. Wij spelen daarbij in op de economische structuurverandering die al jarenlang plaatsvindt, een daling van het aantal banen in de landbouw en, in mindere mate, in de industrie. Daar staat tegenover een toename van het aantal banen in de commerciële en maatschappelijke dienstverlening en recreatie.

ICT-ontwikkelingen maken het steeds gemakkelijker om een bedrijf aan huis te hebben. Mits passend binnen regelgeving is dit mogelijk. Bij herontwikkeling van gebouwen, locaties of inbreiding wordt niet automatisch alleen aan woningbouw gedacht, maar staat menging van functies, binnen een pand, of binnen een gebied voorop. De bedrijven die door hun aard en schaal niet in of aan de rand van de bebouwde kom passen, vinden een plek op de nieuwe bedrijventerreinen Quatrebras en Burgum Súd.

Ook zijn er voor deze bedrijven, als zij een aanzienlijke groei doormaken, verdere vestigingsmogelijkheden in de nabijheid van de gemeente.

Verder is er, samen met de gemeenten in Noordoost Fryslân, een Masterplan voor de economie in studie. Met dit masterplan wordt op hoofdlijnen richting gegeven aan de economische profilering en ambities in Noordoost-Fryslân.

De gemeente vindt het in het kader van de leefbaarheid belangrijk dat het bestaande voorzieningenniveau in de kernen zoveel mogelijk op peil blijft. De inspanningen richten zich op het combineren en concentreren van maatschappelijke voorzieningen (voor zorg en welzijn), wonen, commerciële voorzieningen en onderwijs. Dit kan in de vorm van multifunctionele accommodaties of brede scholen. Wanneer het niet haalbaar is om voorzieningen fysiek in een kern te handhaven, worden andere oplossingen gezocht, bijvoorbeeld in de vorm van mobiele voorzieningen of via internet. (kernwaarde: gemeenschapszin)

Zie de bijgevoegde kaart: Integrale Structuurvisiekaart

Speciale aandacht voor het landschap en de ruimtelijke kwaliteit

De landschapsdiversiteit in de overgang van dekzandplateau naar veenweidegebied en de gaafheid van het landschap vormen de basiswaarde van Tytsjerksteradiel nu en in de toekomst.

De diversiteit en kwaliteit van het landschap (inclusief de dorpen) worden versterkt en als omgevingskwaliteiten integraal benut. Het huidige kenmerkende landschap is en blijft dé kracht van Tytsjerksteradiel, maar naar de toekomst toe wordt deze aangevuld met inpassing van nieuwe functies en complementaire (landschaps)elementen. Finster op Romte; benut de kwaliteiten van het landschap. Het (cultuur)landschap is van grote waarde voor Tytsjerksteradiel.

Dit betekent dat bij ruimtelijke ingrepen zorgvuldig wordt omgegaan met de schaal en maat van de te realiseren ontwikkeling in het gebied. Mits aan deze voorwaarde wordt voldaan wil Tytsjerksteradiel leef tonen, bijvoorbeeld in vormgeving, maar ook in type en functie. Het mag vernieuwend en bijzonder zijn. Speciale aandacht verdient nieuwbouw (vorm, kleur en hoogte) in het buitengebied en de randen tussen bebouwd en onbebouwd gebied. Door het inzetten van onder meer het instrument beeldkwaliteitsplannen, door het vroegtijdig betrekken van architecten bij (de gemeentelijke) planvorming en door een visie op de inpassing van nieuwe vormen van bedrijfsgebouwen (o.a. de serrestallen en bij paardenhouderijen) wordt de ruimtelijke kwaliteit verbeterd. (kernwaarden: leef, ruimte, duurzaamheid)

Toerisme en recreatie

Toerisme en recreatie mogen een steeds prominentere rol innemen in de gemeente. De gemeente wordt zich steeds meer bewust van de potentie van het eigen grondgebied en van de vraag naar recreatieve mogelijkheden.

Binnen de gemeente kan men genieten van het gevarieerde natuurschoon (boswallen, weide, akker en water) en de cultuurhistorie van de dorpen. De gemeente richt zich hierbij op alle doelgroepen; bewoners, bezoekers uit direct omliggende gemeenten, zoals Leeuwarden, en toeristen die kort, of langere tijd in de gemeente verblijven. Er is veel aandacht voor de verbetering van het wandel-fietspadennetwerk en de bijbehorende voorzieningen, zoals informatiepanelen, bankjes en picknickplaatsen. Het recreatieve gebruik van het water wordt uitgebreid en verbeterd. Waar mogelijk worden enkele dorpen bereikbaar via het water. Er is ruimte voor ondernemers om accommodaties voor verblijfsrecreatie uit te breiden. De gemeente wil over accommodaties in verschillende prijsklassen beschikken; van kamperen bij de boer tot hotels en vakantiewoningen in het luxe segment.

Er zal meer ruimte worden geboden aan deze sector. Niet alleen daar waar al voorzieningen zijn, zoals bij Earnewâld en Eastermar, maar ook in het westelijk deel van de gemeente, ten zuiden en noorden van het Groene Ster gebied.

Fryslân staat bekend om de vele mogelijkheden voor de watersport en trekt daarom elk jaar vele toeristen. Voor een deel komen deze toeristen ook naar onze gemeente, maar dat kan beter. In het Beleidsplan *Toerisme en Recreatie* wordt hiervoor al een aantal actiepunten genoemd.

Naast deze actiepunten kan worden ingezet op het vergroten van de toeristische aantrekkelijkheid door gebruik te maken van en in te spelen op de eigen beleidsvoornemens én die van andere overheidsorganen. Veel daarvan hebben namelijk te maken met 'water': waterbeheer (kwaliteit en kwantiteit) en ecologie. Voorbeelden hiervan zijn: het verwezenlijken van de *Ecologische Hoofdstructuur* (EHS), het inrichten van waterretentiegebieden (= laaggelegen gronden die kunnen worden gebruikt voor de opvang van water bij hevige regenval), het verbreden van sloten, aanleggen van flauwe oevers en rietvelden, of –stroken.

De gemeente wil ook inzetten op het beter profileren van de eigen kwaliteiten. Deze kwaliteiten worden voor een belangrijk stuk gedeeld met andere gemeenten. Daarnaast is het zo dat de recreant of de toerist zich niet richt op een gemeente, maar op een gebied, streek of plaats. Het is daarom van belang om in een samenwerkingsverband(en) te komen tot een goede promotie van dit mooie, diverse gedeelte van de provincie.

(kernwaarden: ruimte, samenwerking, duurzaamheid)

Gebiedsgerichte aanpak

Tytsjerksteradiel kiest voor een gebiedsgerichte aanpak (zonering) met gebieden waar een consoliderend regime gaat gelden. En kiest voor gebieden die ontwikkelingsgericht worden benaderd, waar meer ruimte is voor dynamiek. De gebieden zijn net als het onderliggend landschap noord-zuid gericht. In hoofdstuk 2.4 wordt de gebiedsgerichte aanpak nader toegelicht.

- *Consoliderend: 'de ansicht'*

Voor de gebieden met een consoliderende strategie is de ansichtkaart 'Groeten uit Tytsjerksteradiel' de metafoor die weergeeft wat de bedoeling is. De ansichtkaart in 2020 is in basis gelijk aan die van nu. Op het gebied van wonen, werken en voorzieningen verandert er niet zoveel. Als er gebouwd moet worden, dan gebeurt dat bij voorkeur via inbreiding, als dit niet mogelijk is zal dit gaan via uitbreiding. Voorzieningen voor de bewoners zelf zijn belangrijk. Deze worden door te concentreren en te bundelen (multifunctionele voorzieningen/accommodaties, brede scholen) zoveel mogelijk in stand gehouden.

- *Dynamisch: 'Tytsjerksteradiel heeft lef'*

Tytsjerksteradiel is zich bewust van de bestaande kwaliteiten van de dorpen en het landschap, maar wil daaraan nieuwe ontwikkelingen toevoegen. Deze ontwikkelingen passen bij de behoefte van mensen van binnen en buiten Tytsjerksteradiel, nu en in de toekomst. Er is dus ruimte voor nieuwe woonmilieus, werkgebouwen/gebieden en recreatie. En deze ruimte kan met lef worden ingevuld.

2.4 Gebieds- en kernengerichte aanpak

2.4.1. Gebiedsgerichte aanpak

De gebiedsgerichte aanpak richt zich op het onderscheid van de volgende gebieden:

- Oostelijk deel van gemeente en Trynwâlden: zandgrond (donkergroen);
- Midden + gedeelte van de Trynwâlden (rode gloed), bestaande uit de dynamiek rondom de centrale as en de kernen in Trynwâlden;
- West (lichtgroen), bestaande uit veenweidegebied, terpenlandschap gevormd door de zeeklei en laag vernet verveningslandschap.

De drie gebieden:

- *Gebied 'Oostelijk deel en Trynwâlden' – coulisselandschap*

In dit gebied geldt een consoliderende strategie. Een groot deel van dit gebied bestaat uit Nationaal landschap (woudenlandschap).

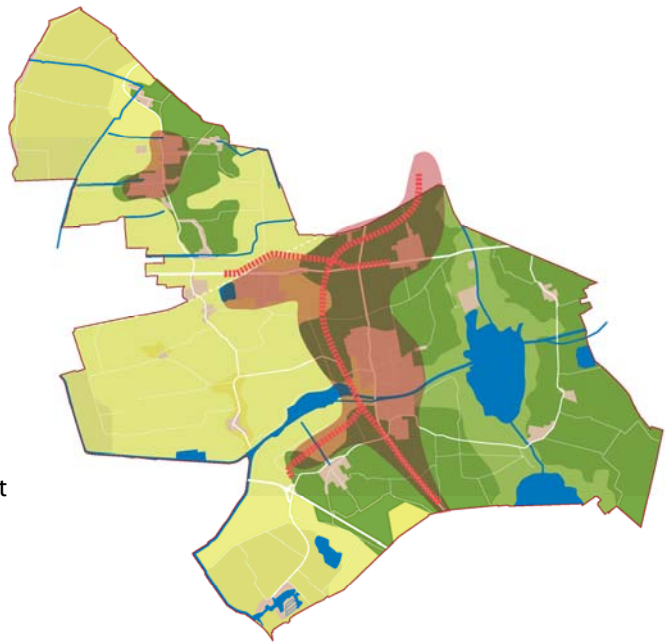
In het gebied is wel ruimte voor innovatieve nieuwe woonvormen, zoals landgoedwonen of landelijk wonen op een boerenerf. In het coulisselandschap mag de extensieve recreatie groeien.

Deze ontwikkelingen zullen verspreid in het landschap plaatsvinden daarbij rekening houdend met de historie en passendheid in het landschap.

Rondom de Burgumer Mar en Eastermar is het afwijkende landschap (merenlandschap) aanleiding om meer dynamiek toe te laten. Mits zorgvuldig ingepast in het landschap, is beperkte vestiging

van (watergebonden)recreatieve voorzieningen mogelijk. (Water)recreatie dient hierbij hand in hand te gaan met een kwaliteitsverbetering van de oevers van de meren.

Bij Eastermar kan de verblijfsrecreatie uitgebreid worden. Ook hier moet er rekening mee gehouden worden, dat dit naar aard en schaal geschiedt, met een voldoende inpassing in het landschap.

*zonering: kaartje met de drie gebieden
Inbo Adviseurs Stedebouwkundige Architecten*

- *Gebied 'Midden en hart Trynwâlden'*

In dit gebied vindt bundeling plaats van wonen, werken en voorzieningen. Er wordt voornamelijk voorzien in ontwikkelingsruimte voor de kernen Burgum, Hurdegaryp, Gytsjerk en Oentsjerk. Burgum is en blijft de hoofdkern. Maar, dit houdt niet in dat de overige dorpen op slot gaan.

De Centrale As is, net als overigens de voorziene (gedeeltelijke) spoorwegverbreding, een belangrijke economische drager en aanjager voor de ontwikkeling.

- *Gebied 'West'*

In het westelijk deelgebied is ruimte voor ontwikkeling. Landbouw is en blijft de belangrijkste gebruiker van het gebied, maar er komt meer ruimte voor recreatieve ontwikkelingen. In dit gebied is zowel het landschap als de nabijheid van Leeuwarden aanleiding voor het versterken van de (water)recreatie. Daarnaast wordt ruimte geboden aan, zorgvuldig ingepaste, bedrijvigheid en getransformeerde boerenbedrijven. Primair wordt gedacht aan agro-toerisme, maar ook andere transformaties (bijvoorbeeld met natuur medegebruik) zijn mogelijk.

Rondom het Leeuwarder grensgebied zal integrale gebiedsontwikkeling plaatsvinden, waarin landbouw, natuur, recreatie en landschap worden gecombineerd. Daarbij is behoud van en voldoende ruimte voor de landbouwsector uitgangspunt.

2.4.2 Gericht kernenbeleid

In de Structuurvisie wordt onderscheid gemaakt in verschillende type kernen, met een verschillende aanpak:

- Grote kernen Hurdegaryp, Gytsjerk/Oentsjerk en Burgum, waarin wonen, werken en voorzieningen worden geconcentreerd. Met Burgum als hoofd – en recreatieve kern;
- Recreatieve kernen Earnewâld en Eastermar ;
- Kleine kernen: Jistrum, Noardburgum, Lytse Geast, Wyls, Aldtsjerk, Ryptsjerk, Tytsjerk, Mûnein, Garyp, Suwâld, It Heechsân, Sumar.

Het beleid is op onderdelen voor grote kernen anders dan voor de kleine kernen. De recreatieve dorpen Eastermar en Earnewâld hebben een uitzonderingspositie. Het beleid is gelijk aan de kleine dorpen, er is alleen meer ruimte voor recreatieve ontwikkelingen. Uitgangspunt is dat de ontwikkelingen moeten passen in aard en schaal van het landschap én van het dorp. Recreatieve voorzieningen met een grote verkeersaantrekkende werking worden geweerd.

In de *drie grote kernen* worden wonen, voorzieningen en werken geconcentreerd. Bundeling van deze functies maakt het voor ondernemers aantrekkelijker zich in Tytsjerksteradiel te vestigen. Anderzijds biedt het een geconcentreerd groot draagvlak aan voorzieningen, waardoor het aanbod en het kwaliteitsniveau hoog kunnen blijven.

De ingrepen en uitbreidingen zijn vanuit deze bundelingsgedachte gericht op de kernen Hurdegaryp, Gytsjerk/Oentsjerk en Burgum.

Ontwikkelingsruimte in *de kleine kernen* is meer beperkt en richt zich vooral op inbreiding en kwaliteitsimpuls. In beginsel wordt alleen gebouwd voor de eigen behoefte (natuurlijke groei). De dorpen gaan niet op slot. Met name aan nieuwe woonvormen, woon-werk combinaties en aan kleinschalige bedrijvigheid zal meer ruimte worden geboden.

Ontwikkelingen in de kleine kernen vragen om een zorgvuldige inpassing en maatwerk.

Een *Leefbaarheidstraject* wordt gestart om tot maatwerk te komen en gerichte verbeteringen aan te brengen in de vaak kwetsbare ruimtelijke situatie en/of de hechte sociaal-maatschappelijke omgeving (gemeenschap).

Hierin worden Dorpsbelang en de plaatselijke bevolking gevraagd hun inbreng te leveren. De samenwerking van de gemeente met de 'dorpsklankborden' is bedoeld om gezamenlijk zicht te krijgen op de sociale agenda van de (dorps)gemeenschap en de daaruit voortvloeiende noodzakelijke, c.q. gewenste, materiële en immateriële voorzieningen.

Ook is het van belang om in overleg te treden met de omliggende dorpen, zodat afstemming plaatsvindt tussen de onderlinge wensen en (on)mogelijkheden. Samen kunnen de dorpen meer dan alleen. In het WMO-beleid en in het collegeprogramma staat gemeenschapszin centraal. De gemeenschapszin in de samenleving wordt via de WMO ondersteund. Zo worden initiatieven en activiteiten in de verschillende (dorps)gemeenschappen gestimuleerd en gefaciliteerd. (Kernwaarden: Betrokkenheid, gemeenschapszin)

Bijdrage van groep 1 en 2 van basisschool De Oerstek uit Noardburgum

3 Thema's

3.1 Inleiding

Bij de start van het proces van de Structuurvisie is een keuze gemaakt om in de visie in ieder geval een aantal thema's aan de orde te laten komen.

Deze thema's zijn: Wonen en Voorzieningen, Werken en Recreatie, Duurzaamheid, Infrastructuur, en Omgeving.

Duurzaamheid wordt geen zelfstandig thema, maar direct bij de andere thema's betrokken. Deze benadering doet recht aan de belangrijke invloed die duurzaamheid nu en in de toekomst moet hebben.

In het proces kwam ook naar voren dat het landschap waarin we leven, in brede kring als een groot goed wordt beschouwd. Om dit te benadrukken hebben we Landschap opgenomen in de themanaam Omgeving. En uiteraard krijgt het, inhoudelijk, daar de nodige aandacht.

Tot slot kwam in het proces naar voren dat de gemeente meer dient in te zetten op Recreatie. Daarom is van Recreatie een zelfstandig thema gemaakt.

Uitgangspunten

Het huidige beleid is, samen met de kernwaarden, het vertrekpunt. Vanuit deze Structuurvisie worden nieuwe beleidsaccenten aangegeven. Het gaat in de Structuurvisie om de (integrale) hoofdlijnen die samen richting en inspiratie bieden aan de uitwerking in concreet beleid en projecten voor de toekomst.

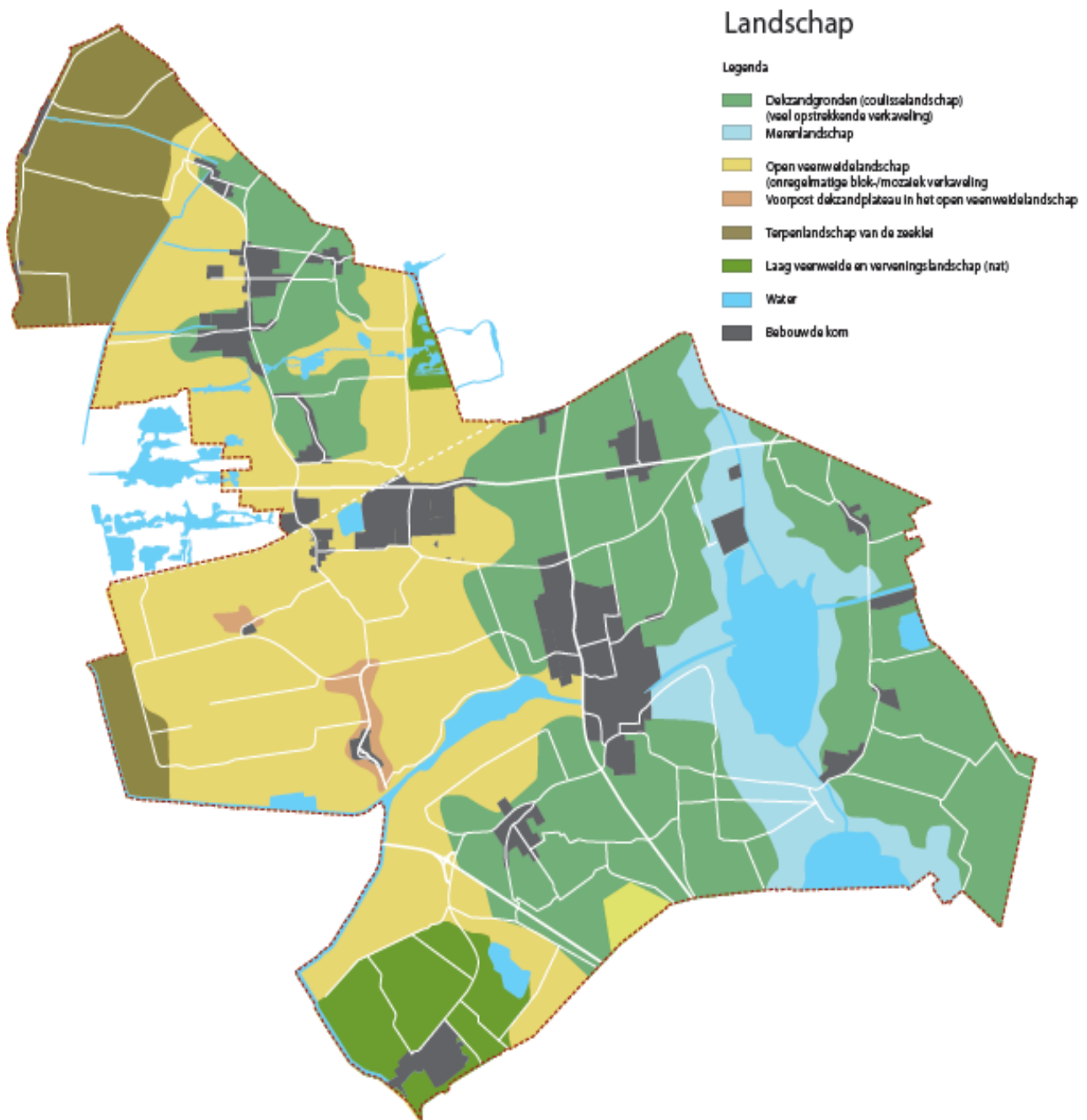
Ruimtelijke kwaliteit en de relatie met het landschap in het bijzonder staan in de Structuurvisie centraal. Deze zullen worden uitgewerkt en vastgelegd in bestemmingsplannen, beeld-

kwaliteitsplan(nen), welstandsnota en naar specifiek beleid en concrete projecten. De Structuurvisie biedt het kader aan de uitwerking in projecten.

3.2 Omgeving en Landschap

Het fraaie Friese landschap; de identiteitsdrager van de gemeente

Het bestaande landschap wordt door iedereen als zeer waardevol ervaren. De identiteit en het karakter van Tytsjerksteradiel wordt in belangrijke mate bepaald door de schoonheid van dit fraaie authentieke Friese landschap. Ook het dorps karakter van de kleine kernen en de historische centra van de grotere kernen dragen bij aan deze waardevolle identiteitsdrager van de gemeente Tytsjerksteradiel. Zowel landschappelijke kenmerken en kwaliteiten als kern specifieke waarden willen wij behouden en waar mogelijk versterken.

(Kern)kwaliteiten van ons landschap

Wat zijn de kwaliteiten die wij zo graag willen behouden?

In het streekplan *Om de kwaliteit fan de romte* van de provincie Fryslân staan de landschappelijke kernkwaliteiten binnen de gemeente Tytsjerksteradiel als volgt omschreven:

Laagveengebied

- grootschalige open ruimten begrensd door bebouwings- en beplantingslinten langs wegen en vaarten, alsmede door beplantingselementen op de hogere zandgronden;
- aanwezigheid van lineaire structuren van wegdorpen (zoals Ryptsjerk en Tytsjerk), wegen en vaarten;
- opstreckende strokenverkaveling haaks op ontginningsassen;
- incidentele groene verdichtingen door moerasgebieden (zoals bij Earnewâld, *Ottema Wiersmareservaat*), bouselementen en verlande petgaten en zandkoppen c.a. (zoals Lytse Geast en Suwâld);
- aanwezigheid van met name open grasland, grazige natuurgebieden en waterpartijen, waaronder petgaten.

Zeekleilandschap

- open en grootschalig (geldt niet meer voor het gebied grenzend aan het Alddiel) met structurerende elementen als terpen, paden/wegen en vaarten;
- onregelmatige blokverkaveling;
- beplanting puntvormig geconcentreerd rondom boerderijen, woningen, zoals bij Wyns en Bartlehiem;
- aanwezigheid van met name open grasland.

Coulisselandschap

- kleinschalig patroon van lintbebouwing, dykswâlen, elzensingels met geleidelijke overgangen naar open enclaves daartussen (mieden en hooilanden) en esgronden;
- relatief dicht netwerk van dykswâlen (met name bij Jistrum en Eastermar–It Heechsân) en elzensingels;
- afwisseling van schaal en reliëf;
- opstreckende strokenverkaveling, min of meer haaks op ontginningsassen, met gevarieerde lengte – breedteverhoudingen van gemiddeld 4:1 à 5:1 tot hier en daar (on)regelmatige blokverkaveling;
- structurerende elementen als bospercelen, aardkundige elementen zoals pingoruïnes en dobben, lintdorpen, zoals Sumar, Suwâld, wegen en (onverharde) paden met laanbeplanting, landgoederen zoals Vijversburg, Stania State en De Klinze;
- specifieke vormen van esstructuren bij Jistrum, Eastermar – It Heechsân, Burgum en Sumar.

Merengebied

- grootschalige openheid, met een afwisseling tussen overwegend water, natuur en grasland;
- water met oeverbegroeiing (rietkragen) langs meren en vaarten;
- mied- en opvaarten, miedwegen.

Behalve de landschappelijke kwaliteiten in het buitengebied zijn er ook nog kwaliteiten in de bebouwde omgeving.

We vatten die kwaliteiten samen in het begrip 'beeldkwaliteit'. De beeldkwaliteit wordt bepaald door meerdere aspecten, zoals de cultuurhistorische context van de bebouwing, bouwstijl, (onderhouds)toestand van de bebouwing, functie(s) van de bebouwing, onderlinge verhouding tussen bebouwing, verhouding tot onbebouwde omgeving en landschap (o.a. materiaal en kleurgebruik,

massa, hoogte breedte en diepte), afwisseling bebouwde en onbebouwde ruimten, functie en inrichting van openbare ruimten, etc.

Met name in de dorpsranden en bij dorpsuitlopers en buurtschappen beïnvloeden de landschapskwaliteit en de beeldkwaliteit elkaar sterk. Dat geldt vaak ook bij verspreid voorkomende bebouwing in het buitengebied. De landschapskwaliteit bepaalt mede de beeldkwaliteit en de beeldkwaliteit bepaalt mede de landschappelijke kwaliteit.

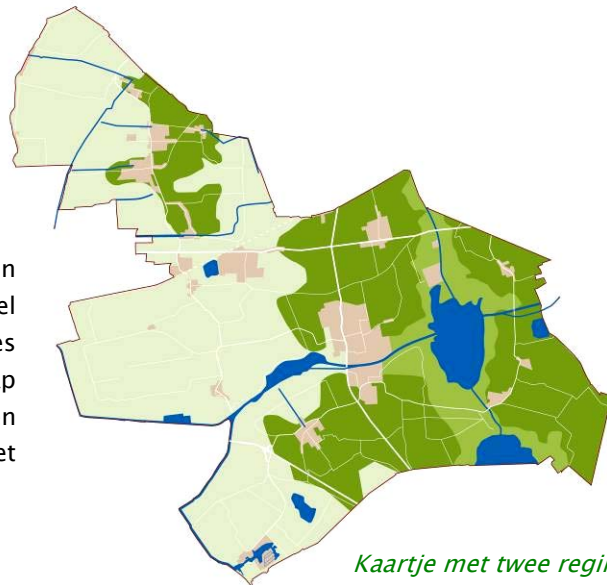
Mogelijkheden van en in het landschap : behouden in het oosten, ontwikkelen in het westen

Het landschap gaat niet op slot, maar de ontwikkelingen vinden plaats naar aard en schaal van het landschap. Ingrepen dienen te passen in het karakteristieke landschap. Maatwerk is geboden. Alleen wanneer aan deze voorwaarde wordt voldaan is er vrijheid in vormgeving, type en functie. Het mag vernieuwend en bijzonder zijn.

Om de mogelijkheden in het landschap aan te geven verdelen we de gemeente, ruwweg, in twee gedeelten:

- het oostelijke(besloten) gedeelte, inclusief de Trynwâlden (donker groen)
- het westelijke (open) gedeelte (licht groen)

Deze tweedeling is de basis voor de zonerings in dynamiek. Daarbinnen wordt overigens nog wel gedifferentieerd. De stelregel bij beide regimes is gelijk: ontwikkelingen in het landschap kunnen, maar alleen wanneer zij zich voegen naar en passen in maat en schaal van het landschap.

Kaartje met twee regimes
Inbo Adviseurs Stedebouwkundige architecten

Het *oostelijk* gedeelte met het fraaie coulisselandschap is een gaaf en kleinschalig gebleven landschap. Dit wordt gekoesterd. Niet voor niets bestaat een groot deel van het oostelijk deelgebied en de Trynwâlden uit Nationaal Landschap *Noardlike Fryske Wâlden* (Woudenlandschap). Wij gaan hier uit van een consoliderend regime.

De provincie Fryslân is verantwoordelijk voor de uitwerking en uitvoering van het beleid voor Nationale Landschappen. In het uitvoeringsprogramma (en/of in een verordening) geeft de provincie de begrenzing van het nationale landschap aan en beschrijft ze hoe ze de kernkwaliteiten van het betreffende Nationale Landschap wil behouden, beheren en versterken.

Binnen de grenzen van een Nationaal Landschap geldt een extra kwaliteitsbeleid. Ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk, zolang de kernkwaliteiten worden behouden of verstrekt (ja-mits principe). Verder kunnen er nieuwe woningen voor de eigen bevolkingsgroei worden gebouwd ('migratiesaldo nul') en er is ruimte voor lokale en regionale bedrijvigheid. Grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen zijn niet mogelijk, omdat deze niet verenigbaar zijn met de kernkwaliteiten.

Het *westelijk* deel van de gemeente, de veen – en kleigronden, zijn open, grofmazig en (relatief) grootschalig. Het landschap heeft zeker kwaliteiten, maar er is ruimte voor meer. De wens is om er aanvullende kwaliteiten aan toe te voegen.

De gemeente heeft, samen met de gemeente Leeuwarden, een onderzoek gedaan naar de recreatieve mogelijkheden van het westelijk deel. In hoofdstuk 4 wordt verder ingegaan op de uitkomsten van het onderzoek. In dat hoofdstuk wordt tevens aangegeven wat dit betekent voor de invulling van het landschap.

Natuur

De gemeente is ook twee *Natura 2000-gebieden* rijk, namelijk: de Groote Wielen en de Alde Feanen (tevens nationaal park) bij Earnewâld. Voor elk aangewezen Natura 2000-gebied moet het bevoegd gezag (dat is hier de provincie) een beheerplan vaststellen. Het beheerplan wordt opgesteld in overleg met eigenaren, gebruikers, andere belanghebbenden en betrokken andere overheden.

In het beheerplan staat ook welke activiteiten in en rond het gebied geen effect hebben op de soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen. Zie ook hoofdstuk 6.4.

Provincie Fryslân heeft in het Streekplan een *Ecologische hoofdstructuur* (EHS) vastgelegd. Ook in de gemeente Tytsjerksteradiel biedt dit kansen voor de natuur. De gemeente ondersteunt het provinciaal beleid en ziet vooral kansen in combinaties van natuur en recreatie en natuur en landbouw.

In hoofdstuk 4 dat gaat over het Grensgebied met Leeuwarden gaan we hier nader op in.

Water

De gemeente stuurt, met name in het westen van de gemeente, aan op het verbeteren van het vaarwegennetwerk. Op verschillende plaatsen toont de gemeente naast concrete plannen ook de ambitie om waterwegen aan te leggen, te verleggen dan wel te verbreden.

Een fijnmazig waternetwerk met verbindingen naar de kernen (opvaarten en haventjes) en naar het regionaal en nationaal vaarwegennetwerk biedt enorme kansen voor de waterrecreatie.

LEEUWARDER COURANT

18 september 2008, pag. 1

Watersport stuwt Friese werkgelegenheid

De watersport is en blijft een grote aanjager van de Friese werkgelegenheid. Sinds 2000 investeerde de provincie €300 miljoen in aquaducten en vaarroutes. Dat leverde 550 banen op, zegt gedeputeerde Jannewietske de Vries. Vanwege dit succes wordt de komende jaren opnieuw €250 miljoen geïnvesteerd. De banengroei zal volgens haar tot 2013 dan verdubbelen.

Van onze verslaggever

Het Friese Merenproject dat in 2000 begon, legt de Friese samenleving geen windeieren. In de afgelopen zeven jaren groeide de toerisme- en recreatiebranche met 14 procent, tegen een landelijk gemiddelde van...

het Friese Merenproject levert de provincie een jaarlijks economisch voordeel op van €34 miljoen tot €37 miljoen, zo berekenden ambtenaren op het Provincie hús. „As wy der gjin jild yn stopje soenen, dan buorke de wetterrekreasjesektor jierliks €12 miljoen achterút”, becijfert De Vries. „Wy moatte de konkurrinsje r oare gebieten foar bliuwe. Dêr ha wy in hiele soad oer.”

De provincie geeft nu de start... tweede fr... wil de komende... als het w... invest... ters...

Uit eigen belang kijkt de oed... provir... best...

Watergangen worden niet alleen ten behoeve van de recreatie gerealiseerd, maar ook ten dienste van flora en fauna. Onder andere flauwe (en dus natuurvriendelijke) oevers zijn hierbij van belang (kaderrichtlijn water). De aandacht is gericht op het verbeteren en schoonhouden van zowel oppervlakte- als grondwater.

Water(kwaliteit) is een belangrijke basiswaarde voor Tytsjerksteradiel. De gemeente heeft veel schoon kwelwater en ook grondwaterbeschermingsgebieden.

In het westelijk deelgebied biedt de landschappelijke en geomorfologische ondergrond aanleiding om juist hier vorm te geven aan het verbeteren en schoonhouden van zowel oppervlakte- als grondwater. Een van de ideeën om de waterkwaliteit te verbeteren is het aanleggen van rietoevers/-velden die als helofytenfilters fungeren. De voormalige wielen, de pingo's en de eendenkooien zijn landschappelijke elementen die het landschap verrijken en daarnaast kansen scheppen voor natuur en recreatie. Ook waterwingebieden krijgen hier een plaats in.

Wonen, werken en recreëren in het buitengebied

Het buitengebied gaat niet op slot. Voor ontwikkelingen zoals landgoedwonen, landelijk wonen of wonen op een boeren erf (geclusterd landelijk wonen) biedt de Structuurvisie de ruimte. Onder deze woonvormen kan een mengvorm van functies worden verstaan, zoals een bedrijf aan huis. Wel is het van belang dat deze zorgvuldig worden ingepast in het landschap, voldoet aan de regelgeving, en dat de (bedrijfs)ruimte voor de agrariër wordt gewaarborgd. Landschap en (cultuur)historie dienen als aanleiding om verschillende typen van landelijk wonen toe te passen. Landgoederen komen van oudsher in de Trynwâlden voor.

Ruimte voor de agrariër

Actuele trends in de agrarische sector zijn *schaalverbreding* van de agrarische bedrijven (combinaties met recreatie en natuur) en *schaalverkleining* naar hobbyboeren, paardenhouderijen of andere dierhouderijen. Daarnaast vraagt de reguliere bedrijfsvoering om een economische *schaalvergroting* (grotere bedrijfslocaties, grotere gebouwen, meer vee, meer bedrijfsgrond, grotere percelen, etc.). De gemeente wil de agrariërs hiervoor de ruimte bieden, binnen de stelregel van een zorgvuldige inpassing in het landschap. Daarbij bestaat de ambitie om op sommige plaatsen het landschap te versterken (fysieke schaalverkleining, toevoegen landschapselementen, natuurvriendelijke oevers etc.).

De fenomenen schaalverbreding, schaalverkleining en schaalvergroting vragen om een eigen benadering.

Schaalvergroting:

- in het *laagveengebied* en het *zeekleigebied* met een agrarische functie wordt in beginsel meegewerkt aan grotere bedrijfslocaties, grotere gebouwen en grotere percelen. Vanuit de landschappelijke waarden en met het oog op beeldkwaliteit zullen gebiedsspecifieke afwegingscriteria kunnen worden vastgelegd;
- in het coulisselandschap vindt een terughoudende benadering plaats, met name als het gaat om perceelsvergroting. Vanuit de landschappelijke waarden en met het oog op de beeldkwaliteit zullen gebiedsspecifieke afwegingscriteria worden vastgelegd.

Functieverbreiding:

- in het laagveengebied en het zeekleigebied met een overwegend agrarische functie wordt in beginsel meegewerkt aan functieverbreiding. Het betreft dan meerdere agrarische functies binnen één bedrijf en een combinatie van agrarische functie(s) met semi-agrarische functies, zorg en ondergeschikte recreatieve functies. Een terughoudende benadering vindt plaats ten opzichte van niet-agrarische functies;
- In het coulisselandschap wordt in beginsel meegewerkt aan functieverbreiding als het gaat om meerdere agrarische functies binnen één bedrijf, een combinatie met semi-agrarische functies, een combinatie met zorg- en recreatieve functies. Een combinatie met niet-agrarische functies wordt in beginsel positief benaderd.

Schaalverkleining:

Door schaalverkleining vindt een ongewenste verstening van het landschap plaats en komt er een grote verscheidenheid aan ruimtelijke verschijningsvorm aan bijgebouwen.

Nieuwe bebouwing in het buitengebied en de randen tussen bebouwd en onbebouwd gebied vragen om speciale aandacht. Door het inzetten van onder meer het instrument *Beeldkwaliteitsplannen*, het vroegtijdig betrekken van architecten bij de planvorming en door een toetsingskader op te stellen voor de inpassing van nieuwe bebouwing, zoals stallen, wordt de ruimtelijke kwaliteit gewaarborgd en, waar mogelijk ook verbeterd. Uiteraard geldt dit ook bij bebouwing op grotere schaal en bij het realiseren van bebouwing voor functieverbreiding.

Naar verwachting zal het aantal agrarische bedrijven de komende jaren fors afnemen. De hierdoor vrijkomende bedrijfsgrond zal voor een deel worden aangewend voor schaalvergroting en functieverbreiding van andere agrarische bedrijven en verder voor andere functies, zoals natuur, wonen, bedrijven en infrastructuur. Vrijkomende bedrijfsbebouwing zal veelal een andere functie krijgen: wonen, lichte vorm van bedrijvigheid, recreatie of zorg.

Met het oog op deze functieverandering en de landschappelijke waarden zullen (gebiedsspecifieke) afwegingscriteria worden vastgelegd.

In het nieuwe *Bestemmingsplan Buitengebied* zal het bovenstaande beleid verder worden uitgewerkt en geborgd.

Overgang dorp – land

Bijna alle dorpen liggen op het zand. In het veenweidegebied liggen de dorpen als eilanden in het weidegebied. Bij bijna alle dorpen is dit nog steeds het geval (oorspronkelijkheid), behalve bij Hurdegaryp. Het contrast met het landschap is kenmerkend en dient behouden te blijven en waar mogelijk te worden versterkt. Dorpen zijn en blijven gebonden aan de ligging op het zand.

De relatie tussen dorp en land is landschappelijk verbonden en dient ook voor toekomstige ontwikkelingen als belangrijke scheidslijn tussen dorp en land. De overgang naar het landschap is op veel verschillende manieren vormgegeven. Niet altijd is dat op even aantrekkelijke wijze gedaan. Terwijl deze dorpsrand voor de beleving van het landschap en het buitengebied essentieel is.

Bij de lintdorpen is deze overgang nog belangrijker omdat het contact met het landschap het grootst is.

Kwaliteit behouden, verbeteren en versterken

De landschapskwaliteit en beeldkwaliteit moeten gehandhaafd worden, verbeterd of zelfs versterkt.

Allereerst via het spoor van bestemmingsplannen: In nieuw te maken bestemmingsplannen zal een paragraaf worden opgenomen over de landschappelijke kwaliteiten van het plangebied (en eventueel de wijdere omgeving), de kwaliteit van de bebouwde omgeving en de openbare ruimten. In die paragraaf wordt de huidige situatie beschreven en de potentie(s) voor versterking en/of verbetering van de kwaliteit(en). Verder wordt aangegeven op welke wijze de kwaliteiten worden geborgd.

Landschappelijke kwaliteiten kunnen worden gehandhaafd en soms versterkt door inzet van een aanlegvergunningstelsel. Het bestemmingsplan en eventueel de Landschapsvisie geven het toetsingskader voor vergunningsaanvragen.

Versterking en verbetering van de landschappelijke kwaliteiten kunnen in een bestemmingsplan mogelijk worden gemaakt door in de bestemmingsregelingen daarvoor ruimte te bieden.

De kwaliteiten van de bebouwde omgeving kunnen worden beschermd en versterkt door het inzetten van een aanleg- en sloopvergunningstelsel, maar ook door het hanteren van de Welstandsnota en (op bepaalde gebieden toegespitste) beeldkwaliteitsplannen of vergelijkbare instrumenten.

Het bestemmingsplan, de Welstandsnota en eventueel het beeldkwaliteitsplan vormen een toetsingskader voor (bouw)vergunningsaanvragen en eventueel ook als uitgangspunt voor nieuwe ontwikkelingen (bijvoorbeeld herinvulling van bepaalde locaties, herstructureringsoperaties e.d.). We streven ernaar om, binnen de wettelijke kaders, de Welstandsnota en beeldkwaliteitsplannen zoveel mogelijk te integreren in het bestemmingsplan.

Naast het bestemmingsplannenspoor vormen andere planfiguren de kaders voor het borgen en/of versterken en verbeteren van landschap – en beeldkwaliteit. We noemen de Landschapsvisie (deze wordt gemaakt door de gemeenten die het Nationaal Landschap “De Noardlike Fryske Wâlden” binnen hun grenzen hebben), Landinrichtingsplannen, het project Kansen in Kernen, etc.

Duurzaamheidsambities met betrekking tot het thema omgeving:

- De gemeente wil duurzame energie stimuleren. Denk bijvoorbeeld aan warmte/koude opslag, groene stroom door bijvoorbeeld windmolens of hout (onderhoudsafval: snoeihout, maaisel) uit houtwallen. Landschapselementen kunnen de concentratie vervuilende stoffen, inclusief fijnstof, tot 30% doen afnemen. De gemeente ziet binnen de gemeente geen mogelijkheden om grootschalige windmolenparken te plaatsen. Alleen op de reeds benoemde plaatsen, ten westen van de Wide Ie en op het bedrijventerrein van Sumar kunnen windmolens geplaatst.
- Het realiseren van de plannen uit het Ecologisch Ontwikkelingsplan samen met andere partijen (natuurbeheerder, landbouw, Wetterskip, provincie Fryslân). In dit kader het mede tot stand brengen van een verbindingzone tussen de Alde Feanen en de Grutte Wielen als onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) als Robuuste Natte As (RNA);
- Ontwikkeling van gebiedsspecifiek beleid in het kader van duurzaam hergebruik van grond en bagger;
- Een trekkende rol van de gemeente bij het onderzoeken van de mogelijkheden om reststromen uit het landschapsbeheer in de Friese Wouden te benutten voor energiewinning;
- Een intensivering van de gemeentelijke inspanningen op het gebied van natuur – en milieueducatie en – communicatie.

3.3 Infrastructuur

Goede infrastructuur vormt de drager voor economische ontwikkelingen.

De ontwikkeling van de Centrale As is van die gedachte uit ook de aanjager voor ontwikkelingen en de hartlijn van de bundelingszone.

De Centrale As wordt zorgvuldig ingepast in het landschap. Het kunnen beleven van de diverse landschappen is daarbij een belangrijk uitgangspunt. Over de Centrale As wordt het doorgaande en het (zware) vrachtverkeer afgewikkeld.

De aanleg van de Centrale As biedt de mogelijkheid om de, nu nog doorgaande, wegen door de kernen herin te richten met een verbetering van de verblijfskwaliteit tot gevolg. De kernen Burgum, Hurdegaryp en Garyp en de dorpen in Trynwâlden zullen hier van profiteren.

Voor het spoortracé Leeuwarden – Groningen is een (gedeeltelijke) spoorverdubbeling aanstaande. Door deze verbeterde bereikbaarheid komt er een mogelijkheid om in Hurdegaryp de stationsomgeving herin te richten en in een beperkte kantoorontwikkeling te voorzien.

Binnen de dorpen en de wijken richt het beleid zich op het verbeteren van de verblijfskwaliteit. Hierin staan *Duurzaam veilig* en *Handboek toegankelijkheid* centraal. Dit betekent dat het verschil tussen een

weg met een verkeersfunctie en een weg met een verblijfsfunctie merkbaar en voelbaar is. Verder worden de verblijfsgebieden zo ingericht dat die voor een ieder zo veel mogelijk toegankelijk zijn.

Beperk vervuilende verkeersstromen: uit de auto

De gemeente wil openbaar vervoer en fietsverbindingen stimuleren. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan goede fietsverbindingen met Drachten en Leeuwarden. Dit zal een verminderende werking op het woon-werkverkeer met de auto hebben.

Fijnmazig padennetwerk

Om het landschap te beleven en recreatief aantrekkelijk te maken zal het bestaande fiets- en voetpaden netwerk verder worden uitgebreid. Er wordt gestreefd naar een fijnmazig padennetwerk, zowel ten gunste van de bereikbaarheid van kernen en focuspunten van (recreatieve) activiteiten als voor de toegankelijkheid van natuur en landschap.

Overige infrastructuur

In Tytsjerksteradiel lopen diverse hoogspanningsverbindingen van bovenregionaal belang. De aanwezigheid van deze verbindingen heeft zowel invloed op het landschap als op de gebruiksmogelijkheden van de gronden onder en ter weerszijden van de leidingen.

De eventuele aanleg van een nieuwe 380 kV verbinding door de gemeente zal moeten worden aangegrepen om negatieve effecten op landschap en gebruiksmogelijkheden van grond te beperken. Dat kan door bundeling van verbindingen, het toepassen van andere masten in combinatie met nieuwe technieken.

De planologische regeling van de nieuwe verbinding vindt plaats in een Rijks Inpassingsplan.

Door de gemeente lopen diverse hogedrukgasleidingen van bovenregionaal en van nationaal belang. De meeste leidingen lopen door het buitengebied. De aanwezigheid van deze leidingen brengt een zekere beperking van de gebruiksmogelijkheden van de gronden boven en direct ter weerszijden van de leiding met zich mee.

In het kader van de in voorbereiding zijnde (rijks)structuurvisie buisleidingen zal vrijwel zeker in Tytsjerksteradiel een strook worden aangegeven voor buisleidingen. Uitgaande van de bundelingsgedachte zal die strook parallel lopen aan enkele bestaande leidingen door de gemeente. Deze strook met een breedte van ca. 70 meter bevat bestaande leidingen en een reservering voor de aanleg van nog 4 leidingen. De gemeente zal in zijn bestemmingsplannen behoorlijke beperkingen met betrekking tot de gebruiksmogelijkheden van die strook moeten opnemen (i.c. een bebouwingsverbod). De planologische regeling van een nieuwe buisleiding binnen de strook zal gestalte krijgen in een Rijks Inpassingsplan.

Duurzaamheidsambities met betrekking tot het thema infrastructuur:

- Het energiegebruik van GWW-installaties (i.c. openbare verlichting en gemalen) te verminderen binnen de daarvoor gestelde kaders van (sociale) veiligheid;
- Waar mogelijk bij nieuwbouwlocaties gescheiden stelsels voor grondwater- en regenwaterafvoer toepassen in combinatie met hergebruiksmogelijkheden of andere nuttige toepassingen: deze ambitie wordt in het waterplan meegenomen;
- In bestaande situaties de huidige en de in de toekomst te verwachten knelpunten t.a.v. het regenwater en de grondwaterafvoer op te lossen: deze ambitie wordt in het waterplan meegenomen;
- We streven naar een duurzame weginfrastructuur (landschappelijke inpasbaarheid, materiaal-gebruik, beheersmatig) door bij de aanleg en groot onderhoud van weginfrastructuur een

integrale afweging te maken ten aanzien van de duurzaamheid van het toe te passen materiaal (beton, klinkers, asfalt). Verder streven we naar een teevrij gemeentelijk wegennet. Indien uit de ervaringen met de toepassing van stil asfalt in Burgum sprake blijkt van een langdurig geluidsreducerend effect op aangrenzende woonbebouwing, willen we ten slotte komen tot een verdergaande toepassing van stil asfalt bij aanleg en groot onderhoud van wegeninfrastructuur;

- Bij de aanleg van de Centrale As en andere nieuwe infrastructuur, 'slimme verlichting' en ecologische voorzieningen realiseren (zoals ecoduikers, vleermuisovergangen e.d.). Bij de realisatie speelt de provincie een overwegende rol;
- Het toepassen van FSC-hout dan wel alternatieve mogelijkheden (bijv. stortsteen met riet of gerecycled pvc, i.p.v. hout of kunststof) bij aanleg/vervanging van walbeschoeiing;
- Verder denken wij in dit kader ondermeer aan:
 - het stimuleren van het gebruik openbaar vervoer en het gebruik van de fiets;
 - het bevorderen dat bij verkooppunten voor motorbrandstoffen ook biobrandstoffen getankt kunnen worden (zoals aardgas/biogas, biodiesel);
 - de afwaardering van bestaande provinciale routes nadat de Centrale As, c.q. rondwegen, rond Hurdegaryp en Garyp zijn gerealiseerd.

3.4 Wonen

Inleiding

De laatste jaren is het onderwerp 'vergrijzing en ontgroening' een veelbesproken item; de verandering in de samenstelling van de bevolking heeft dan ook vele maatschappelijke gevolgen. Wat vooral in het laatste jaar meer aandacht krijgt op schaal van de diverse provincies is de bevolkingsdaling. Die daling is sinds 1997 al begonnen in Zuid-Limburg, kruipt nu langzaam door delen van Nederland, zoals Oost-Groningen, en zal omstreeks 2035 voor het hele land gaan gelden. Dat speelt ook in Europa en in de rest van de wereld¹. Daling van de omvang van de wereldbevolking is onvermijdelijk. Dat heeft positieve en negatieve kanten.

Positief is dat minder mensen minder beslag leggen op schaarse middelen zoals natuur en milieu. Negatief kan die bevolkingsdaling zijn als daar politiek en beleidsmatig niet tijdig op wordt ingespeeld.

LEEUEWARDER COURANT

06 september 2008, pag. 13

Friesland halveert woningbouwambities

LEEUEWARDEN - Friesland zet de rem op woningbouwplannen in de provincie. De 31 gemeenten mogen tot 2016 bijna de helft minder huizen bouwen dan ze van plan waren. „Want oars bouwe wy foar leechstân“, zegt gedeputeerde Anita Andriesen.

Zij heeft alle gemeentelijke plannen en voornemens in kaart gebracht en concludeert dat de bouw van 40.000 woningen op stapel staat. „Dan praatst dus er hûnderttûzen minsken!“ opwege de te verwachten bevolgingsafname moet dit getal naar maximaal 19.700. De ambities van veel gemeenten zijn te hoog.

Is ek gjin populêre boarn. Maar gemeenten moatte ris witte wêrt se oars. Boven aan: „Een regio...“

Meer dan ooit moet er aandacht zijn voor sloop of herstructurering en voor de bouw van huizentypes waarvoor vraag is. Gemeenten kunnen een 'bonus' verdienen als ze extra bouwen binnen de stads- en dorpsgrenzen. Alles wat uitstijgt boven verplichte 30 tot 40 procent moet mee worden betaald.

De daling heeft gevolgen voor een aantal beleidsvelden, zoals woningbouw, infrastructurele planning, bedrijventerreinen, zorg en arbeidsmarkt. Vooral voor de laatstgenoemde sector zal de bevolkings-

¹ Uit de in februari 2006 verschenen studie Structurele bevolkingsdaling, Een urgente nieuwe invalshoek voor beleidsmakers. Deze studie werd verricht in opdracht van de secretarissen van de Raad voor Verkeer en Waterstaat en de VROM Raad.

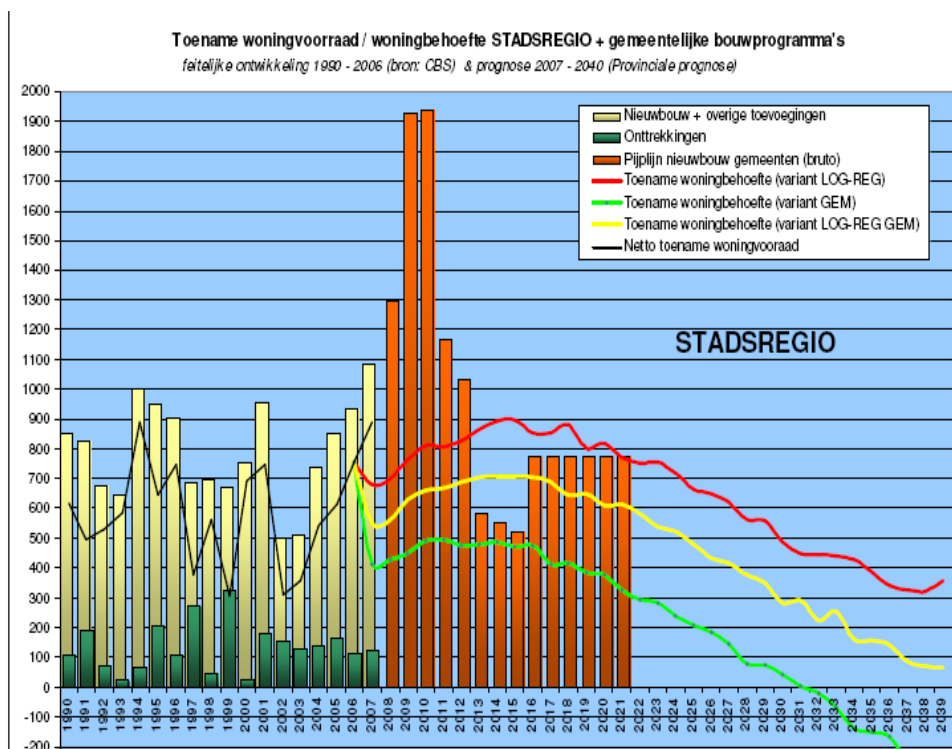
daling, meer precies de daling van de potentiële beroepsbevolking, zeer snel gevolgen hebben. De omslag vindt in Nederland gemiddeld genomen plaats rond 2011, terwijl dat in bijvoorbeeld Zuid-Limburg al het geval was vóór het jaar 2000.

Aanname ontwikkelingen bevolkingsomvang

Bij de bevolkingsontwikkeling spelen twee aspecten: de natuurlijke aanwas (= de verhouding tussen sterfte – en geboorte aantallen) en het migratiesaldo (de verhouding tussen emigratie en immigratie). Voor het eerste aspect, de natuurlijke aanwas, blijkt dat het vervangingsniveau (2,1 kind per vrouw) niet wordt gehaald (2,01 voor onze gemeente). Wel doet het noorden het hierbij iets beter dan het landelijk gemiddelde.

Een overzicht van het binnenlands migratiesaldo geeft aan dat er een duidelijke relatie is tussen het migratiepatroon en de economische conjunctuur.

Ook is er voor heel Fryslân een negatief binnenlands migratiesaldo in de leeftijd van 15–65 jaar. Met andere woorden: er vertrekken meer mensen in de leeftijdscategorie 15–65 jaar dan dat er bijkomen. Als er specifiek op gemeenteniveau wordt gekeken, dan zijn het vooral de noordelijke gemeenten die een negatief binnenlands migratiesaldo laten zien. In Leeuwarden en rondom de A7 is dit echter positief. In totaal wordt in 16 van de 31 gemeenten krimp verwacht². De andere gemeenten groeien nog tot circa 2020, maar niet meer zo sterk als daarvoor en deze groei zal op termijn ook hier afvlakken. Ook is er op het gebied van binnenlandse migratie een zeker roltrapeffect waar te nemen. Zo verhuizen veel jonge Friezen naar Groningen om daar te studeren en vervolgens verhuist deze groep massaal richting het Westen. Wat de voorspelling over toekomstige inwonersaantallen in verschillende gebieden in Nederland betreft zijn aannames over migratiesaldi cruciaal en ook het model dat voor de voorspellingen wordt gebruikt. Zo zijn er dus nogal wat verschillende voorspellingen over hoe de bevolkingsaantallen zich in de toekomst gaan ontwikkelen.

*Verwachting van de verandering in woningbehoefte volgens verschillende rekenmethodes
 bron: provincie Fryslân*

² Uit een inleiding voor de VFG van de heer prof. dr. Jouke van Dijk, werkzaam aan de Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen van Rijksuniversiteit Groningen

Als leidend kan worden gezien dat de Randstad zal blijven groeien, net als de meeste perifere grote steden. Het platteland krijgt of heeft al met krimp te maken, of met een afnemende groei. De directe omgeving van een stad kan (nog) mee profiteren van de aantrekkingskracht en groei van de stad.

Er mag vanuit worden gegaan dat de geplande en verwachte groei van de Stadsregio Leeuwarden voor de gemeente Tytsjerksteradiel betekent dat er in de jaren tot circa 2015/2016 nog sprake zal zijn van een stabiel bevolkingsaantal of van een lichte bevolkingsgroei.

De woningbehoefte neemt daarna af en op de langere termijn zal er waarschijnlijk sprake zijn van krimp.

Naar de wat langere termijn wordt het zicht wazig wat betreft de omvang van de bevolking. Men moet voorzichtig zijn bij het maken van woningbouwplannen op die termijn. Het is, meer dan ooit, noodzakelijk om de vinger aan de pols van de demografische verwachtingen te houden.

Een gemeente die vooruit wil, wil bouwen, maar bouwen voor leegstand betekent de doodsteek voor de leefbaarheid.

Het omgaan met de ontwikkelingen

Gezien de stagnatie van de bevolkingsgroei is het gewenst dat de grotere dorpen hun functie op het gebied van voorzieningen kunnen blijven waarmaken. Natuurlijk blijven wij ons inzetten voor behoud van de bestaande voorzieningen. Maar concentratie geeft een betere waarborg voor behoud van voorzieningen en dit behoud is een voorwaarde voor de leefbaarheid en de levensvatbaarheid van het platteland en van de kleinere dorpen. Bij deze discussie moet het verlies van voorzieningen, zoals detailhandel, in kleine dorpen niet worden verward met krimp. Het verlies van voorzieningen heeft namelijk meer te maken met commerciële schaalvergroting. Het bouwen van huizen om hier voorzieningen in stand te houden werkt dus niet.

In het bijzonder Burgum als regionaal centrum moet zijn functie op het gebied van voorzieningen kunnen (blijven) waarmaken. Hier moet op langere termijn woningbouw verzekerd zijn via de robuuste westelijke uitbreiding. In de dorpen Hurdegaryp en Gytsjerk/Oentsjerk, als de twee overige grotere kernen, is de komende jaren een behoorlijke uitbreidingscapaciteit beschikbaar.

In sommige overige dorpen is dat ook nog het geval, maar er is wel enige fasering nodig.

De bestemmingsplancapaciteit zal in een aantal dorpen de Streekplanhorizon van 2016 voorbijgaan. Dat betekent dat die capaciteit onderdeel zal moeten zijn van de woningbouwafspraken (binnen de Stadsregio Leeuwarden) voor de periode daarna. De realisatie van die (uitbreidings)plannen zal gefaseerd moeten worden.

In een aantal dorpen kan na 2015 nog *bestaande* plancapaciteit in uitbreidingsplannen (vanwege de fasering) worden gerealiseerd, zoals in It Súd te Hurdegaryp; Kaetsjemuoawei te Oentsjerk en in de uitbreidingsplannen in Sumar, Eastermar, Ryptsjerk en Tytsjerk. In een aantal andere dorpen is potentieel (soms ruime) capaciteit in inbreidingsgebieden (bijv. Noardburgum en Garyp).

Zoals gezegd zullen er buiten Burgum geen nieuwe planmatige dorpsuitbreidingen tot stand komen na 2015. Het accent komt dan te liggen op dorpsinbreidingen en herstructurering. Incidenteel zal een kleine uitbreiding aan de dorpsranden kunnen plaatsvinden. Dit zal alleen worden toegestaan indien er een concrete vraag hiertoe aanwezig is en woningbouw binnen het dorp geen soelaas meer biedt. Zie hiervoor meer uitgebreid Hoofdstuk 8 van de Woonvisie.

Van belang is dat de provincie in principe géén plafond verbindt aan het bouwen in inbreidingsgebieden, mits de woningbouw in uitbreidingsgebieden niet meer bedraagt dan 60% van het richtgetal³ 2008 tot en met 2015. De huidige plancapaciteit van de gemeente voldoet aan deze

³ Het richtgetal is de getalsmatige vertaling van de woningbouwafspraken in de stadsregio

voorwaarde. Dat betekent dat de gemeente een ruime vrijheid heeft m.b.t. inbreiding en herstructurering in alle dorpen.

De uitwerking van de woningbouwplannen vindt plaats in de Woonvisie. Deze Woonvisie zal in 2009 worden vastgesteld.

Leefbaarheid kleine kernen en buitengebied

De mogelijkheden om te kunnen wonen zijn van belang voor de leefbaarheid in de kleine kernen en in het buitengebied. Maar er zijn meer elementen die een rol spelen op het gebied van leefbaarheid. Daarom wordt in dit hoofdstuk en in het volgende steeds benoemd welke mogelijkheden er zijn en welke ruimte er wordt geboden voor ontwikkelingen in of bij de kleine kernen en in het buitengebied.

Wonen in het buitengebied

Naast woningbouw in de kernen wordt in de gemeente ook enige gelegenheid geboden aan wonen in het buitengebied. Ook hier ligt de nadruk op inbreiding of het bouwen van woningen op bestaande bebouwde erven. Voorwaarde is dat de woningen passen in het landschap. Bij het ontwikkelen van eventuele nieuwe erven of landgoederen is substantiële versterking van het landschap en een toegevoegde waarde voor de natuur een voorwaarde. Bovendien zal per ontwikkeling worden bezien of de ontwikkeling gewenst is en of er maatwerk wordt geboden.

Ruimte bieden aan wonen in het buitengebied biedt de mogelijkheid voor nieuwe aanvullende en bijzondere woonvormen en -milieus (bijvoorbeeld zorgboerderijen).

Aan het wonen in het buitengebied zal een specifiek (beeld)kwaliteitskader worden gekoppeld om de ruimtelijke kwaliteit van het landschap te waarborgen.

Wij onderscheiden de volgende woonvormen in het buitengebied:

- Landgoedwonen: vanuit historisch perspectief is Landgoedwonen, met één statig hoofdgebouw, gericht op het oostelijk deel van de gemeente (coulisselandschap) en Trynwâlden. In combinatie met Landgoedwonen is een passende bedrijvigheid en/of zorg mogelijk;
 - Landelijk wonen: landelijk wonen in vrijkomende boerderijen (rood voor rood); In combinatie met het landelijk wonen is kamperen/verblijfsaccommodatie mogelijk, maar ook passende bedrijvigheid en/of zorg;
 - Landelijk geclusterd wonen (boerenerf): biedt mogelijkheid voor groepswonen, of wonen in een hofje, passende bedrijvigheid en/of zorg is ook hier mogelijk;
 - Waterwonen: het toevoegen van waterpartijen in de gemeente biedt ook voor woningbouw een kans. Een aantrekkelijk woonmilieu van wonen aan het water is mogelijk op nog nader te bepalen locaties, bijvoorbeeld in Burgum.
- Zie de verdere uitleg in de begrippenlijst.

Het beleid hierover zal verder worden uitgewerkt in het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied.

Duurzaamheidsambities met betrekking tot het thema wonen:

- Het leveren van extra inspanningen door het maken van afspraken met provincie, woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars om bij herstructurerings- en renovatieprojecten de energie-index van de woning met minimaal twee stappen te verbeteren en de

- aanwezigheid van energielabels te stimuleren (conform het Energieakkoord Noord-Nederland);
- Het stimuleren van innovatieve kleinschalige vormen van duurzame energieopwekking (in aanvulling op de bestaande subsidieregeling energiebesparing bestaande bouw);
 - Een verscherpte EPC voor nieuwbouwwoningen van het nu wettelijke 0,8 naar 0,3 in 2011. Dit streven sluit aan bij de ambities van het Energie Akkoord Noord Nederland. Waar mogelijk streven we binnen een termijn van 10 jaar naar klimaatneutrale nieuwbouw. Dat betekent dat nieuw te realiseren woningbouwprojecten en nieuwe voorzieningen in onze gemeente netto geen CO2 meer mogen uitstoten.

3.5 Voorzieningen

Concentreren maatschappelijke en commerciële voorzieningen

In het vorige hoofdstuk zijn de ontwikkelingen besproken op het gebied van bevolkingsomvang en – samenstelling. Deze maatschappelijke ontwikkelingen spelen een rol bij het (kunnen) functioneren van de diverse voorzieningen. Andere ontwikkelingen, zoals schaalvergroting en commercialisering, hebben eveneens grote invloed.

Deze ontwikkelingen kunnen er toe leiden dat de instandhouding van voorzieningen in kleinere dorpen onder druk komt te staan. Uit een oogpunt van leefbaarheid willen wij ons echter tot het uiterste inspannen voor het behoud van de voorzieningen in de kleinere dorpen. Eerst wanneer dat niet meer haalbaar is ligt het voor de hand om te kiezen voor concentratie hiervan.

De grotere maatschappelijke en commerciële voorzieningen worden wel geconcentreerd in Hurdegaryp, Gytserk/Oentsjerk en Burgum.

Burgum is en blijft de hoofdkern van de gemeente, een regionaal centrum met *body*.

De ontwikkeling van een waterfront aan het Prinses Margriet kanaal en van het Masterplan Centrum-Burgum, kunnen hierbij als generator dienen.

Concentratie van wonen en van voorzieningen in de grotere kernen, maakt het voor bedrijven en instellingen aantrekkelijker om zich hier te handhaven of te vestigen.

In de overige kleine kernen zal het, naast eventuele bestaande voorzieningen, gaan om verspreide en/of ambulante voorzieningen. De voorzieningen die gevestigd zijn in de grote kernen kunnen daarbij een rol spelen. Creativiteit en innovatie zijn nodig om het voorzieningenniveau in de kleine kernen op peil te houden. Samenwerking tussen nabijgelegen kernen kan hier wellicht van doorslaggevend belang zijn. De dorpsklankbordgroepen vervullen hierin een cruciale communicatieve rol.

De gemeente streeft naar ontmoetingsruimten met maatschappelijke voorzieningen in combinatie met horeca. Gecombineerde huisvesting hiervan biedt kansen voor maatschappelijke voorzieningen in de kleine kernen. Onder andere brede scholen en het cultuurhuis-principe.

De gemeente heeft specifiek aandacht voor het realiseren van voorzieningen voor jongeren. Deze dienen aanpasbaar te zijn, zodat zij kunnen worden aangepast aan actuele wensen. De dynamische samenleving vraagt om dynamische, aanpasbare voorzieningen.

Voorziening zorgsector

In Tytsjerksteradiel is de zorgsector sterk vertegenwoordigd. Op verschillende plaatsen zijn al concentraties aanwezig. Het beleid is erop gericht om deze te behouden en waar mogelijk te versterken. Voor nieuwe zorgvoorzieningen richt de gemeente zich op een concentratie in de hoofdkernen en/of de zone Centrale As – Trynwâlden. Deze concentraties kunnen een belangrijke rol spelen bij het bedienen van de zorg in de kleine kernen.

Verspreid in de gemeente bestaat de mogelijkheid om kleinschalige woon/zorg combinaties te ontwikkelen (bijvoorbeeld in een woongroep). De zorgcomponent kan ambulant worden aangeboden, bijvoorbeeld door mobiele kleine commerciële zorgaanbieders.

Duurzaamheidsambities met betrekking tot het thema voorzieningen:

- Het huidige beleid m.b.t. de realisering van nieuwe (publieke) voorzieningen, zoals scholen, bibliotheken, sportvoorzieningen e.d. is voor de energie/duurzaamheid niet specifiek geformuleerd. Van toepassing is het algemener geformuleerde klimaatbeleid en het *MUP*,
- Het stimuleren van innovatieve kleinschalige vormen van duurzame energieopwekking (in aanvulling op de bestaande subsidieregeling *Energiebesparing bestaande bouw*);
- Het toepassen van de *Maatlat zeer duurzame utiliteitsbouw* bij nieuwbouw van voorzieningen.

3.6 Werken

De gemeente wil de werkgelegenheid in de gemeente bevorderen door het voeren van een actief economisch beleid. Het beleid is erop gericht om bestaande bedrijven te behouden en voldoende ruimte te bieden aan de bedrijfsvoering. Ook startende bedrijven zijn een belangrijke doelgroep. De gemeente stimuleert economische ontwikkeling door bestaande (ruimtelijke) potenties beter te benutten.

Dragende elementen zijn: de regionale functie van Burgum, een hoogwaardige infrastructuur en de kwaliteit en diversiteit van de groene omgeving.

Bundeling en segmentering

De gemeente kiest voor bedrijven die op bedrijventerreinen moeten worden gevestigd voor een bundelingsprincipe en segmentering van type bedrijvigheid. In relatie tot de aanleg van de Centrale As zijn, in overleg met de provincie Fryslân, ruimtelijke keuzes gemaakt voor nieuwe vestigingslocaties. Deze bestaan grotendeels uit de bekende planontwikkelingen. Bij de overige dorpen is alleen ruimte voor kleinschalige bedrijven via maatwerkoplossingen. Werken aan huis wordt, voor zover mogelijk, gestimuleerd.

Door de aanleg van de Centrale As en de (gedeeltelijke) verdubbeling van het spoor ontstaan bij Hurdegaryp mogelijkheden voor dienstverlenende bedrijvigheid rond het stationsgebied. Dat sluit aan bij de kantoorlocatie *de Reidroas*.

Zorgvuldig ruimtegebruik

Op rijksniveau zijn afspraken gemaakt over het toepassen van de zogenaamde *SER-ladder* bij de aanleg voor nieuwe vestigingslocaties. De gemeente onderschrijft dit afwegingskader. Waar mogelijk (en gewenst) zal herstructurering van bestaande terreinen plaatsvinden. Inzet blijft zorgvuldig ruimtegebruik door intensivering en een kwaliteitsimpuls. Ook vrijkomende bedrijfspanden moeten, voor zover geen transformatie plaatsvindt naar andere functies, zoveel mogelijk opnieuw in gebruik worden genomen. Bij aanleg van nieuwe terreinen wil de gemeente op een zorgvuldige wijze met ruimte omgaan. Terreinen zullen daarom gefaseerd, op basis van behoefte, in ontwikkeling worden genomen. Slechts op bepaalde terreinen zal beperkt op 'voorraad' worden aangelegd.

Samenwerking

Op economisch en recreatief gebied wordt afstemming en samenwerking tussen gemeenten belangrijker. Dat geldt ook voor de plattelandsregio Noordoost-Fryslân. De komende jaren wordt in onze regio veel geïnvesteerd in de infrastructuur van weg, water en spoor. Dat biedt kansen om de economie en de werkgelegenheid in onze regio te versterken. Door het Rijk wordt steeds meer gestuurd naar regionale economische afstemming en planning van nieuwe vestigingslocaties voor

bedrijven. Tegen deze achtergrond wordt, samen met de andere gemeenten in Noordoost-Fryslân, de provincie Fryslân en ondernemers een economisch masterplan opgesteld. Met het economisch masterplan wordt op hoofdlijnen richting gegeven aan de economische profilering en ambities van Noordoost-Fryslân.

Werk in de zorg

De zorgsector is in de gemeente sterk vertegenwoordigd. De gemeente wil de zorgsector ook graag voor de toekomst behouden en waar mogelijk versterken. In het perspectief van een toenemende vergrijzing is een hoogwaardig zorgvoorzieningenaanbod waardevol. Tegelijkertijd biedt de zorgsector een aanzienlijk arbeidspotentieel. De zorg economie neemt meer en meer in omvang toe, hierop dienen we in te spelen.

Ruimte voor ontwikkeling en dynamiek in de landbouw

Naast de bekende trend van schaalvergroting in de landbouw zijn ook twee actuele trends in de sector waarneembaar; schaalverbreding en schaalverkleining.

Bij *schaalverbreding* van de agrarische bedrijven wordt het land naast agrarisch gebruik ook voor ander gebruik aangewend, zoals recreatie, zorg en/of natuur.

Multifunctionele landbouw/Verbrede landbouw

De provincie Friesland heeft van de drie provincies in regio Noord, per verbredingsactiviteit, de meeste bedrijven met verbrede landbouw.

Veel bedrijven in deze provincie doen aan natuurbeheer. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het grote aantal melkveebedrijven in deze provincie. In Drenthe hebben bedrijven, naast natuurbeheer, met name agrotourisme en de verkoop van land- en tuinbouwproducten als verbredingsactiviteit. Voor Groningen is huisverkoop de belangrijkste activiteit.

In de periode 2003 tot en met 2007 is alleen het aantal bedrijven met agrotourisme en zorgtaken toegenomen. Vooral het aantal bedrijven met een zorgtaak is sterk toegenomen. Dit is mogelijk een gevolg van een betere regionale organisatie van de zorgboerderijen en meer aandacht voor de aanwezigheid en kwaliteit van zorgboerderijen. Voor natuurbeheer is in 2007 door een gewijzigde vraagstelling in de CBS Landbouwtelling ten opzichte van 2003 geen vergelijking mogelijk.

Bron: CBS Landbouwtelling; LEI-bewerking, folder 15 mei 2009

Bij *schaalverkleining* worden agrarische percelen opgeknipt of deels verkocht, waarna hobbyboeren, paard- of andere dierhouderijen gebruik gaan maken van de gronden.

Naast gangbare veranderingen en trends binnen de landbouwsector wil de gemeente ruimte bieden aan innovatieve en duurzame ontwikkeling van de landbouwsector. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan ontwikkelingen inzake biovergisting/biobrandstof, maar ook aan bijvoorbeeld het benutten van de marktwaarde van houtwallen/elzensingels.

Bij alle bestaande bedrijven, maar vooral ook bij nieuwe ontwikkelingen, is het van belang dat deze zich voegen naar de maat en schaal van het landschap. De inpassing in het landschap is cruciaal voor de landschapsbeleving en de ruimtelijke kwaliteit.

Om op een duurzame wijze ruimtelijke kwaliteit te genereren zal de gemeente een toetsings- en sturingskader opstellen. Bijvoorbeeld in een beeldkwaliteitsplan, welstandsbeleid en/of een bestemmingsplan. Zie ook hoofdstuk 3.2.

Duurzaamheidsambities met betrekking tot het thema Werken:

Activiteiten gericht op individuele bedrijven worden in het kader geplaatst van een terreinbrede aanpak. We onderscheiden twee hoofdlijnen voor het beleid:

- Duurzame inrichting en beheer van bedrijventerreinen;
- Efficiënt gebruik van energie en duurzame energie-opwekking;
- Streven naar realiseren van duurzame bedrijventerreinen met minimale CO₂ emissies en indien haalbaar, zelfs klimaatneutraal, door:
 - Het betrekken van duurzaamheid in alle fasen van ontwerp, realisering en beheer van nieuwe bedrijventerreinen (Quatrebras en eventueel Oentsjerk);
 - Het realiseren van duurzame energievoorzieningen op nieuwe en bestaande bedrijventerreinen zoals windturbines of biogasinstallaties. Ten aanzien van mogelijkheden op het gebied van biomassa wordt niet alleen gekeken naar opties binnen gemeentegrenzen. Indien biomassa op locaties buiten onze gemeente efficiënter kan worden ingezet, dan verdient dit de voorkeur;
 - Het benutten van restwarmte op bedrijventerreinen. Bijvoorbeeld het benutten van restwarmte van Sonac Burgum B.V. voor het gemeentehuis en Berchhiem;
 - Kennis en ervaring die we in dit verband opdoen willen we meenemen bij revitalisering en ontwikkeling van andere bedrijventerreinen in onze gemeente, bijvoorbeeld Skûlenboarch.

3.7 Recreatie

Een factor met vele facetten

Recreatie dient in de gemeente verder te worden ontwikkeld. Dat was al zo voordat het traject van deze Structuurvisie begon en dat is nog versterkt door wat naar voren is gekomen uit het interactieve traject. Inzetten op recreatie is nodig, in meerdere opzichten.

We moeten scherp toezien op de leefbaarheid in het buitengebied. We zien dat de bevolkingstoename afvlakt en op middellange termijn zal deze omslaan in een afname van het aantal inwoners. We zien ook dat de van oudsher belangrijkste economische pijler van het platteland, de landbouw, in betekenis afneemt. Beide factoren betekenen, op termijn, dat we een afname kunnen verwachten van het aantal arbeidsplaatsen. Inzetten op nog een andere economische factor, de recreatie is daarom gewenst. Recreatie kan bovendien worden gekoppeld aan andere (economische) factoren, zoals landbouw, wonen en zorg.

Een aantrekkelijke woongemeente kan tevens een toeristisch aantrekkelijke gemeente zijn. Voor beiden is het landschap een belangrijke voorwaarde. We hebben gezien dat *landschap* een van de kernwaarden is die het meest naar voren kwam in het interactieve proces van de Structuurvisie. Het landschap, het behoud en het ontwikkelen daarvan, verdient daarom veel aandacht. (zie ook hoofdstukken 3.2 en 4)

De bevolkingsgroei is tot nu toe altijd een gegeven geweest, alleen de hoogte daarvan kon van jaar tot jaar wat verschillen. In hoofdstuk 3.4 is al gesproken over de uiteindelijke omslag van de bevolkingsgroei en over de ontgroening. Deze trends zijn van invloed op de leefbaarheid in, vooral, de plattelandsgebieden. De oorzaken van deze trends zijn weinig beïnvloedbaar, maar we moeten en kunnen wel zorgen dat de consequenties daarvan beperkt worden, of liever, omgezet worden in kansen.

Eén van deze kansen is de recreatie. Deze kan zorgen voor een extra stimulans voor de leefbaarheid. Recreatie genereert een verbreding van de economische basis en daar profiteert de leefbaarheid van een gebied van. Dit is een belangrijke bijdrage voor de vitaliteit van het platteland.

Tytsjerksteradiel maakt deel uit van de Stadsregio Leeuwarden, een regio die, naar verwachting, in 2030 in totaal 200.000 inwoners zal huisvesten. Voor een belangrijk deel hiervan zal het Grensgebied met daarin de Groene Ster, het dichtstbijzijnde uitloopgebied zijn. Voor nu en in de toekomst een groot potentieel. Een potentieel met mogelijkheden.

Beleidsplan

In 2007 heeft de gemeente het beleidsplan *"Toerisme en Recreatie"* vastgesteld. Hierin staat dat de gemeente samen met de toeristische sector wil inzetten op de volgende 'lijnen' of strategieën:

- Verbetering van het dag-recreatief aanbod (kwalitatief en kwantitatief);
- Stimuleren van (de kwaliteit van) het verblijfstoeristisch aanbod in Tytsjerksteradiel;
- Uitbreiding van de watersportmogelijkheden;
- Creëren van samenhang in de sector;
- Promotie en informatievoorziening.

De uitvoering van het beleidsplan gebeurt gefaseerd in jaarplannen.

Naast, en in aanvulling op, het bestaande beleid wordt hieronder nog een aantal aspecten belicht die van belang zijn voor dit thema. In hoofdstuk 4 wordt de aanpak van recreatie en toerisme in Het Grensgebied met Leeuwarden besproken.

Creëren en versterken van een herkenbaar product

De gemeente wil voor Tytsjerksteradiel een voorname(re) positie binnen het toeristisch product van de provincie Fryslân.

Dat betekent voor deze streek werken aan een eigen, herkenbaar product, met een eigen streekidentiteit, passend binnen en in het verlengde van toeristisch Fryslân.

Het creëren van voorwaarden waardoor toeristische ondernemers de mogelijkheid krijgen zich te ontwikkelen. Om een sterke toeristische sector te creëren neemt de gemeente een stimulerende, of voorttrekkende, rol op zich.

Recreatieve kernen; Earnewâld, Eastermar, Burgum

Binnen de gemeente bestaan enkele brandpunten van recreatieactiviteiten. Dit zijn de kernen Eastermar, Earnewâld, en Burgum. Bestaande recreatievoorzieningen wordt de ruimte geboden om goed te kunnen blijven functioneren en zich kwalitatief te verbeteren.

Waterrijk Tytsjerksteradiel

De ligging van Burgum aan het Prinses Margrietkanaal biedt aan de hoofdkern van de gemeente de kans zich aan het water te presenteren. Water is voor veel verschillende functies een waardevolle omgevingskwaliteit. De gemeente zal de mogelijkheden van de relatie tussen kern en water in de komende periode nader onderzoeken.

Waterrecreatie biedt in de gemeente enorme kansen. Het merendeel van de toeristen en recreanten in Fryslân gaat naar de vele en uitgestrekte waterelementen in de provincie. Voor een deel profiteert de gemeente daarvan mee, maar dit aandeel kan forser.

Bij het versterken van het recreatief potentieel denkt de gemeente dus vooral aan het benutten van de kansen van waterrecreatie. In het westelijk deel van de gemeente gaat het daarbij onder andere om het

LEEWARDER COURANT

26 februari 2009, pag. 1

Friesland investeert in toerisme

Van onze verslaggever

LEEWARDEN – Juist nu moet Friesland extra investeren in recreatie en toerisme. Een verdubbeling van het budget voor promotie levert alleen al vijfhonderd banen op. Dit zei

Friesland-promotie is mede nodig om investeringen terug te verdienen. Zo kreeg de provincie er dit jaar vierhonderd hotelbedden bij. Die zouden wel eens leeg kunnen blijven want hotels vooral de d... traal- van

vormgeven aan de noordelijke *Elfstedenvaarroute*, en om het realiseren van een enkele opvaart naar een dorp (evt. met jachthaventje).

Daarnaast bieden voormalige zandwinputten, pingoruïnes en eendenkooien aanleiding om recreatie bij of op het water te ontwikkelen. Het omleiden van het PM kanaal bij Skûlenboarch kan mogelijkheden bieden om de recreatie rondom de zandwinput daar verder te ontwikkelen.

In het oosten van de gemeente zijn bestaande meren (De Leien en Burgumer Mar) en kanalen aanleiding voor het ontwikkelen van recreatieve voorzieningen.

In hoofdstuk 4 over Het Grensgebied met Leeuwarden wordt aangegeven hoe het aandeel in (water)toerisme en recreatie verder kan worden vergroot.

Recreatief landschap

Het landschap is nu al bijzonder gaaf en fraai. Het landschap van de Noardlike Fryske Wâlden is één van de mooiste en best bewaarde historische cultuurlandschappen van ons land. De talrijke elzensingels, dykswâlen, pingoruïnes, petgaten en hooilanden kennen bovendien een rijke flora en fauna. Niet voor niets is het gebied vanwege zijn uitzonderlijke cultuurhistorische en ecologische waarden uitgeroepen tot één van onze twintig *Nationale Landschappen*.

Nieuwe ontwikkelingen dienen aan de bestaande kwaliteit waarde toe te voegen en zorgvuldig te worden ingepast.

Het prachtige landschap zal door een uitbreiding van het padennetwerk (voet- en fietspaden) meer bereikbaar en beleefbaar worden gemaakt. Eén van de mogelijkheden is het aanleggen van paden in medegebruik met de agrariër.

De diversiteit in landschapstypen binnen de gemeente vormt het decor voor recreatieve activiteiten. De gemeente wil deze kwaliteit versterken en uitbreiden.

- Versterken van de karakteristieke waarden van het Friese landschap;
- toonbaar maken van de verscheidenheid van het landschap;
- versterken van het contrast op de overgang tussen landschapstypen;
- toevoegen van karakteristieke landschapselementen;

De afzonderlijke landschapstypen worden zo versterkt en beter beleefbaar.

Voor de gehele gemeente geldt dat de gemeente geen grootschalige recreatieve ingrepen of uitbreidingen wenst. Overweldigende recreatie acht de gemeente ongewenst. De nadruk ligt dan ook op ontwikkeling van extensieve recreatie en toerisme. Net als voor andere ontwikkelingen geldt ook bij recreatie de voorwaarde van passendheid in het landschap.

Toekomstbeeld

In 2020 staat een bezoek aan Tytsjerksteradiel gelijk aan een bezoek aan een uniek en uitnodigend gedeelte van Fryslân. Aan de ene kant bestaat het toeristisch product Tytsjerksteradiel uit elementen waar Fryslân zich graag mee onderscheidt: goede, kwalitatief hoogwaardige vormen van dagrecreatie; diversiteit in de overnachtingsmogelijkheden; uitgebreide watersportmogelijkheden; prachtige diverse landschappen; karakteristieke dorpen; rust en ruimte en de diverse vormen van routegebonden recreatie.

Aan de andere kant heeft Tytsjerksteradiel haar eigen onderscheidende toeristische parels: de Trynwâlden, de Burgumer Mar, Eastermar en Earnewâld, de staten en landgoederen. Het Grensgebied met Leeuwarden biedt ruime mogelijkheden voor dag – en verblijfrecreatie en agrotourisme in een aantrekkelijk en toegankelijk landschap. De culturele activiteiten in het *wâld en wetterdoarp* Burgum, de mogelijkheden bij de Panhuyspoel en de gezamenlijke activiteiten van de musea laten de toerist Tytsjerksteradiel beleven als één sprankelend toeristisch product.

Duurzaamheidsambities met betrekking tot het thema recreatie

(gelijk aan ambities omgeving/landschap, infrastructuur en voorzieningen)

- Het huidige beleid m.b.t. de realisering van nieuwe (publieke) voorzieningen, zoals scholen, bibliotheken, sportvoorzieningen e.d. is voor de energie/duurzaamheid niet specifiek geformuleerd. Van toepassing is het algemener geformuleerde klimaatbeleid en het MUP;
- Het stimuleren van innovatieve kleinschalige vormen van duurzame energieopwekking (in aanvulling op de bestaande subsidieregeling *Energiebesparing bestaande bouw*);
- Het toepassen van de *Maatlat zeer duurzame utiliteitsbouw* bij nieuwbouw van voorzieningen.
- Waar mogelijk bij nieuwbouw gescheiden stelsels voor grondwater- en regenwaterafvoer toepassen in combinatie met hergebruikmogelijkheden of andere nuttige toepassingen: deze ambitie wordt in het waterplan meegenomen
- Het toepassen van FSC-hout dan wel alternatieve mogelijkheden (bijv. stortsteen met riet of gerecycled pvc, i.p.v. hout of kunststof) bij aanleg/vervanging van walbeschoeiing
- We streven naar een duurzame weginfrastructuur (landschappelijke inpasbaarheid, materiaalgebruik, beheersmatig) door bij de aanleg en groot onderhoud van weginfrastructuur een integrale afweging te maken ten aanzien van de duurzaamheid van het toe te passen materiaal (beton, klinkers, asfalt). Verder streven we naar een teervrij gemeentelijk wegennet. Indien uit de ervaringen met de toepassing van stil asfalt in Burgum sprake blijkt van een langdurig geluidsreducerend effect op aangrenzende woonbebouwing, willen we ten slotte komen tot een verdergaande toepassing van stil asfalt bij aanleg en groot onderhoud van weginfrastructuur;
- Bij de aanleg van de Centrale As en andere nieuwe infrastructuur, 'slimme verlichting' en ecologische voorzieningen realiseren (zoals ecoduikers, vleermuisovergangen e.d.).

4 Het Grensgebied Leeuwarden – Tytsjerksteradiel

4.1 Inleiding

In het interactieve proces van de Structuurvisie is naar voren gekomen dat er meer ingezet moet worden op *recreatie*, of *recreatie en toerisme*. Vooral in het westelijk deel van de gemeente mag dat gepaard gaan met *leef*. Het westelijk deel van de gemeente, en dan met name het gebied van de *Groene Ster* en omgeving, heeft ook al bestuurlijke aandacht vanuit de gemeenten Leeuwarden en Tytsjerksteradiel. Directe aanleiding daarvan zijn de uitbreidingsplannen van een aantal ondernemers in de *Groene Ster* (waaronder *Aqua Zoo*), de waterkwaliteit en het toezicht en beheer binnen het gebied.

Dit heeft geleid tot een onderzoek naar de recreatieve mogelijkheden van het Grensgebied van de beide gemeenten. Dit onderzoek is in opdracht gedaan van en opgesteld samen met de beide gemeenten. De gemeenteraad van Tytsjerksteradiel heeft het onderzoeksrapport in april 2009 besproken, de raad van Leeuwarden in september van dat jaar.

Hieronder wordt de lijn van het rapport weergegeven en de keuzes die aan de hand daarvan worden gemaakt. We geven hieraan ruim aandacht om het beeld dat we voor toekomst hebben zo scherp en genuanceerd mogelijk weer te geven.

We gaan er vanuit dat de gemeente Leeuwarden in de lijn van het rapport zal besluiten, al is dat geen voorwaarde voor de beleidskeuzes in deze Structuurvisie.

Voor de uitwerking van een deel van het beleid zal samenwerking vereist zijn met andere gemeenten en met de provincie.

Kaart met de globale begrenzing van het onderzoeksgebied "Grensgebied"

4.2 Korte beschrijving van het Grensgebied

Het onderzoeksgebied loopt, globaal gezien van Bartlehiem tot aan Suwâld en omvat ook de Trynwâlden en het *Groene Ster* gebied.

Het landelijk gebied is in hoofdzaak in gebruik voor de veeteelt en natuur. Het *Groene Ster* gebied heeft een toeristisch/ recreatieve functie. Dit gebied vormt het uitloopgebied voor de stad Leeuwarden en voor de stadsregio.

4.3 Het verbinden van kansen

Het onderzoek naar de (recreatieve) mogelijkheden van het grensgebied tussen Leeuwarden en Tytsjerksteradiel draagt als titel "Het verbinden van kansen".

Kansen zijn er op het gebied van:

▪ *Landbouw*

Het Grensgebied wordt voor het grootste deel gebruikt voor de landbouw. Een vitale landbouw vindt de gemeente van groot belang voor de sociaal-economische structuur van de groene ruimte. Bij het beheer, ontwikkeling en behoud van het landschap hebben de agrarische bedrijven een structurele rol. De economische betekenis van de landbouw, is aanzienlijk, maar neemt af. Het aantal bedrijven slinkt, terwijl er tevens schaalvergroting plaatsvindt. Naast deze schaalvergroting is er ook sprake van (behoefte aan) verbreding en verdieping van de bedrijfsvoering. Verbreding betekent dat agrarische bedrijven hun inkomen verdienen door de bedrijfsvoering mede te richten op andere diensten, zoals natuur- en landschapsbeheer, wateropvang, recreatie en zorg. Verdieping betekent dat agrarische bedrijven zich specialiseren en aan een product extra waarde toevoegen, bijvoorbeeld door zelf producten, zoals kaas of ijs, te bereiden en deze vanuit huis te verkopen. Ook hier is schaalvergroting te verwachten.

▪ *Natuur en water*

Het natte gebied van en rond de *Grutte Wielen*, *Sierdswiel*, *De Ryd* en ten noorden van de Groningerstraatweg wordt beheerst door de instandhoudingsdoelstellingen van *Natura 2000*. De Ecologische Hoofdstructuur loopt ook via het grensgebied met Leeuwarden, globaal, in noord-zuid richting. Omdat het bij Burgum moeilijk is om de EHS volwaardig te realiseren ligt het in de lijn der verwachting dat in het grensgebied de tak van de EHS een aanvullende natte as wordt. De gemeente Tytsjerksteradiel zet zich in om deze as langs de grens met Leeuwarden aan te laten leggen, daarnaast zal zij zich sterk maken om deze natte as maximaal 30 meter breed te laten worden.

In het provinciaal streekplan wordt aandacht gevraagd voor de ontwikkeling van landschap, natuur en water in combinatie met recreatieve functies in stedelijke bundelingsgebieden, zodat aantrekkelijke stadsranden en stedelijke uitloopgebieden met veel ruimtelijke kwaliteit en recreatieve mogelijkheden ontstaan.

De gemeente ziet een belangrijke rol weggelegd voor water, zeker in relatie tot recreatie; zo wordt gestreefd naar het ontsluiten van een aantal dorpen door een opvaart en het beter toegankelijk maken van bestaande haventjes.

▪ *Recreatie en toerisme*

Een deel van het grensgebied, met name het *Groene Stergebied* heeft een sterk recreatieve functie. In dit gebied vindt men een golfbaan, een camping, een dierenpark, strandjes, fiets- en wandelpaden. Dit gebied heeft dus een heel brede recreatieve functie voor de regio, maar ook voor toeristen. Dit deel van het grensgebied ligt binnen de grenzen van de gemeente Leeuwarden.

Het grootste deel van het gebied heeft naast een functie voor landbouw en natuur, ook een recreatieve functie. Het dorpenlint in dit gebied kent een grote verscheidenheid aan cultuurhistorische kenmerken, waaronder states met bijbehorende parken.

Het gebied biedt verder volop gelegenheid om te voet, per fiets of met een bootje te genieten van de mooie omgeving.

Provincie en gemeenten streven naar verbetering van recreatieve voorzieningen: het versterken van de kwaliteit, uitbreiding van netwerken en versterking van de samenhang.

4.4 Het ontwikkelingsperspectief voor het Grensgebied

Landbouw drukt – landschappelijk en economisch – een belangrijk stempel op het grensgebied. De landbouw zal en kan in de toekomst de belangrijkste grondgebruiker blijven in het grensgebied.

Een zekere verbreding van de landbouw in dit gebied kan nieuwe kansen bieden. Gedacht kan worden aan verblijfsrecreatie in vrijkomende agrarische bebouwen, kamperen bij de boer, verkoop van streekproducten, natuurbeheer e.d.

Grootschalige en intensieve recreatieve voorzieningen passen in het gebied van de Groene Ster. Het beleid van de gemeente Leeuwarden is ook daarop gericht.

In de zone ten zuiden van de spoorlijn (westzijde) worden de op pagina 41 genoemde activiteiten onder “Rust en zorg” toegestaan.

Het gebied van de Grutte Wielen kent een belangrijke functie op het gebied van natuur, met recreatief medegebruik. Vanwege de status van *Natura 2000-gebied* wordt geen uitbreiding van recreatief gebruik voorzien.

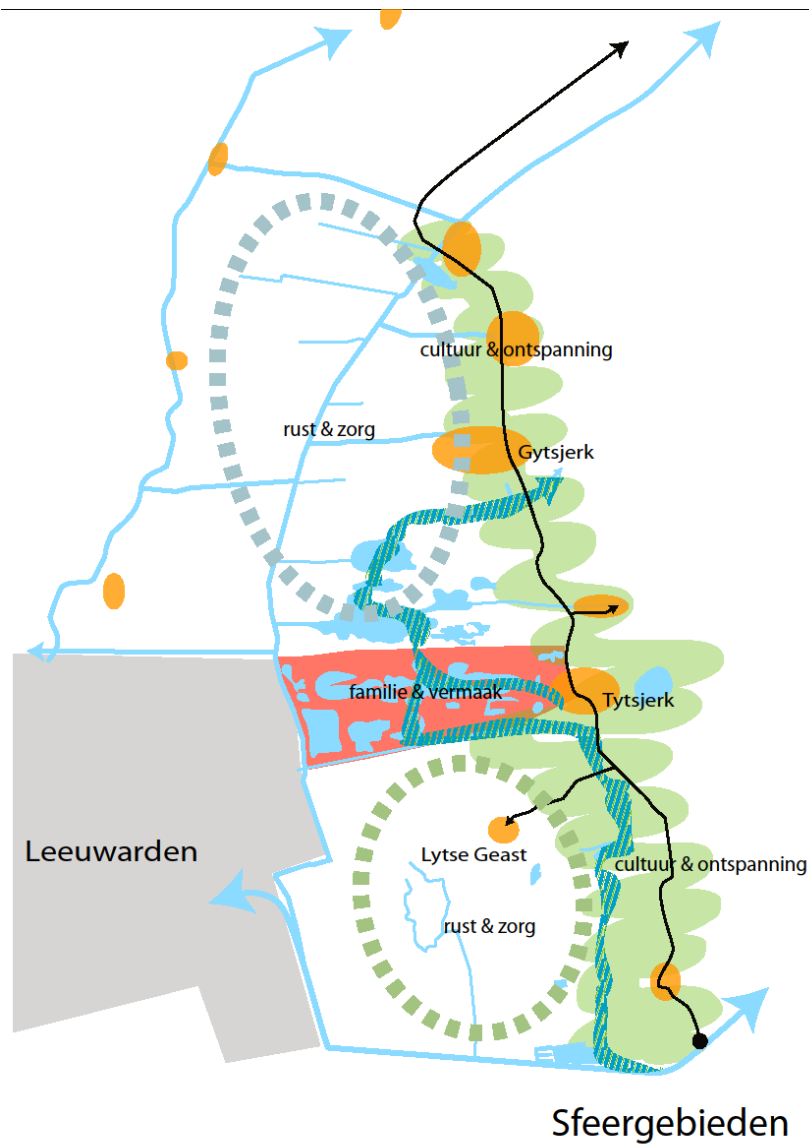
Verder kan in het gebied versterking plaatsvinden van fiets- en wandelmogelijkheden, varen, beleving van natuur, waterberging e.d.

Zo kan de aanleg van de EHS in het gebied mogelijkheden bieden voor verdere uitbreiding van vaar- en wandelmogelijkheden.

Het ontwikkelingsperspectief is weergegeven in onderstaand kaartje. Op dit kaartje is een drietal sfeergebieden aangegeven, die een thema hebben meegekregen.

Uit het onderzoek voor dit gebied, maar ook uit het interactieve traject van deze structuurvisie, is een groot aantal suggesties voor functies in dit gebied naar voren gekomen. Deze suggesties zijn gerubriceerd naar de drie sfeergebieden en passen binnen de uitstraling van het gebied. In onderstaande tabellen vindt u deze suggesties.

Dat betekent overigens niet dat al deze suggesties ook daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd; bij de uitwerking in bestemmingsplannen moet afgewogen worden of er, landschappelijk, sociaal-/maatschappelijk, of anderszins nog ruimte is voor verdere uitbreiding en zo ja, waar deze kan worden gerealiseerd.

- Dorpslint met ontsluiting kernen
- Robuuste zone EHS
- Dorpskernen
- Landbouwgebied
- Landbouw en natuur
- Intensief recreatie gebied stedelijk
- Extensief recreatie gebied landelijk

Deze kaart geeft een indicatieve zonering aan.
Er is geen afbakening op concrete begrenzingen

De gemeente Tytsjerksteradiel zet zich in om de EHS langs de grens met Leeuwarden aan te laten leggen, daarnaast zal zij zich sterk maken om deze natte as maximaal 30 meter breed te laten worden.
De kaart geeft de route van de EHS aan zoals die, ten tijde van het raadsbesluit, bekend was bij de Provincie Fryslân.

Familie en vermaak**

Sfeer: gezellig, vertier, voor iedereen, druk, mensen kijken, sociaal

- Doelgroep: gezinnen en families, vermaak voor jong en oud
- Intensieve recreatieve functies en voorzieningen
- Openbaar toegankelijke functies en voorzieningen
- Activiteiten die zich voornamelijk buiten afspelen
- Goede bereikbaarheid en parkeer-gelegenheid belangrijk

Genoemde functies en activiteiten die passen binnen deze sfeer:

- Grootschalige dagattractiepark
- Outdoorcentrum
- Survival parcours
- Horeca
- Strandpaviljoen
- Kampeerterein tot maximaal 200 eenheden
- Verblijfsrecreatie (vakantiebungalows)
- Recreatie haven
- Hondenstrand
- Kinderspeelbos

Cultuur en ontspanning*

Sfeer: genieten, cultuur, dorpsgevoel, allure, ontspannen, ons kent ons

- Doelgroep: vrienden, stellen, kleine groepen
- Extensieve recreatieve functies
- Ontspannen op kleine schaal
- Cultuurhistorie van de dorpen en landgoederen benutten

Genoemde functies en activiteiten die passen binnen deze sfeer:

- Park Vijversburg met belvédère
- Theetuin
- Openluchttheater
- Verblijfsaccommodatie kleinschalig
- Recreatiebungalows, circa 50 eenheden
- Kleinschalige golf voorzieningen
- Wellness
- Cursus en trainingscentrum
- Restaurant met streekproducten op de kaart
- Bed en Breakfast
- 27 Holes golfbaan combineren met landgoederen en recreatiewoningen
- Zandwinplas Hurdegaryp, combineren met recreatiebungalows

Rust en zorg*

Sfeer: gemoedelijk, rust, stilte, beleving natuur en landbouw, zorgzaam, plattelandsgedoe

- Doelgroep: ouderen, kinderen, gezinnen
- Medegebruik door natuur, recreatie en zorg van het landbouwgebied
- Kleinschalige ontwikkeling van zorg en recreatie, bijvoorbeeld in vrijkomende agrarische bebouwing

Genoemde functies en activiteiten die passen binnen deze sfeer:

- Fietspaden & wandelpaden, waterverbindingen en – routes
- Dorpsommetjes
- Haventjes
- Verhuur kano's, roeiboten, waterfietsen
- Vissteigers
- Schaapskooi
- Zorgboerderijen
- Groepsverblijf voor mindervaliden
- Dagbesteding bejaarden op de boerderij
- Kindercrèches op de boerderij
- Kamperen bij de boer
- Streekproducten
- Kind en educatie; kinderboerderij

* De hier genoemde functies en activiteiten geven voorbeelden aan die passen in de gewenste sfeer. Dit houdt niet in dat deze voorbeelden ook allemaal daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd. Dit zal op bestemmingsplanniveau worden afgewogen, waarbij gekeken wordt naar aard en schaal van de omgeving. Zie ook pag. 4-39.

** Bij amendement heeft de raad besloten dat dit sfeergebied geén betrekking heeft op het grondgebied van de gemeente Tytsjerksteradiel.

Bijdrage van Justine en Fleur van basisschool 't Partoer uit Burgum.

5 Omgaan met water

5.1 Inleiding

Water neemt een steeds grotere plaats in, zowel letterlijk als figuurlijk. De angst voor het stijgen van de zeespiegel doet ook de belangstelling voor water stijgen.

Nederland levert al eeuwen een strijd tegen het water. De geschiedenis van Nederland staat er vol mee. Bijna alle gebeurtenissen in de watergeschiedenis van Nederland hebben te maken met de strijd tegen het wassende water.

Doordat Nederland onder de zeespiegel ligt vormt met name het water een grote bedreiging voor ons land. De voorspelde zeespiegelstijging en de groeiende waterafvoer van de grote rivieren maken dat Nederland druk bezig is om het hele waterbeleid en de wijze waarop we ons beschermen tegen het water aan te passen. Ook in Nederland zullen de extremen in het weer toenemen. Het zal vaker en harder regenen en warme en droge zomers zullen vaker voorkomen.

5.2 Water en taken

De overheid houdt zich druk bezig met het ontwikkelen en uitvoeren van het waterbeleid in Nederland. Waterbeleid met betrekking tot waterbeheer en waterbouw, maar ook drinkwater en afvalwater. Binnen de centrale overheid is er een vijftal ministeries dat zich bezig houdt met het onderwerp water. Daarnaast zijn ook de provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven overheidsorganisaties die veel doen op het gebied van water.

Waterschappen bewaken dijken en regelen het waterpeil zodat men droge voeten houdt. Behalve aan de bescherming tegen overstromingen en het beheer van de hoeveelheid water, werken de waterschappen ook aan de kwaliteit van het oppervlaktewater. Ze zuiveren het afvalwater in rioolwaterzuiveringsinstallaties. Ook de afvoer van overtollig regenwater wordt geregeld door het waterschap.

5.3 Water en gemeente

De gemeenten hebben de zorg voor een goede riolering en het bestrijden van wateroverlast in de bebouwde kom.

De gemeenteraad heeft in 2008 de *Watervisie* van de gemeente vastgesteld: *Wetter yn Sicht*.

Dit plan is opgesteld naar aanleiding van het *Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW)*. De gemeente heeft dit gedaan samen met Wetterskip Fryslân.

5.4 Beleidsdoelstellingen van de Watervisie

De beleidsdoelstellingen van de gemeente zijn in de *Watervisie* in drie sporen verdeeld. Het gaat om doelstellingen ten aanzien van:

1. Een duurzaam en veerkrachtig watersysteem;
2. Waardering van water;
3. Samenwerking en verantwoordelijkheid.

De beleidsdoelstellingen zijn per kern ruimtelijk vertaald naar concrete *Waterstructuurvisies*. De maatregelen die hieruit voortvloeien zijn in een maatregelprogramma geconcretiseerd. De focus van de watervisie ligt op het bebouwde gebied. Daarnaast is er ook aandacht voor het landelijke gebied en de *VHR-gebieden* (Vogel- en Habitatrichtlijn) van Tytsjerksteradiel, waar water in verschillende facetten een prominente rol heeft. De planhorizon van de Watervisie reikt tot 2025.

5.5 Watervisie en Structuurvisie

De *Watervisie* geeft aan dat het waarborgen van ruimte voor water wordt vastgelegd in de Structuurvisie.

De Watervisie geeft tevens aan dat door het uitbreiden van het oppervlaktewater en natuurlijk inrichten (EHS) in het gebied Grutte Wielen – De Falom, een bijdrage wordt geleverd aan het tegengaan van wateroverlast en aan de *Kaderrichtlijn Water (KRW)*.

In de Watervisie staat ook dat het landelijke gebied tussen Suwâld – Leeuwarden – Tytsjerk kansen biedt om de belevingswaarde van water te vergroten, waterberging te realiseren en bij te dragen aan de KRW. Door realisatie van de EHS te combineren met de aanleg van kanoroutes, wordt de recreatie en daarmee de belevingswaarde versterkt. Tevens kunnen natuurvriendelijke wateroevers worden gerealiseerd en bestaande natuur worden verbonden met de EHS.

In de *Regiovisie Stadsregio Leeuwarden– Westergozone* wordt het hele gebied ten oosten van Leeuwarden aangeduid als zoekgebied voor waterberging. Uiteraard speelt de lage ligging hierbij een grote rol. In deze Structuurvisie wordt dit nogmaals bestendigd, waardoor er een gemeentelijk kader is geschapen.

In hoofdstuk 4 over het westelijk deel van de gemeente, Het Grensgebied met Leeuwarden, is hierop nader ingegaan.

Tevens sluit de Structuurvisie aan bij de ambities die in de Watervisie zijn vastgesteld.

Zo is in de Watervisie de ambitie uitgesproken dat de gemeente zich meer wenst te profileren als watergemeente. Deze Structuurvisie geeft aan deze ambitie nader richting, zie hiervoor onder andere de hoofdstukken 3.7 en 4.

De Watervisie en Structuurvisie van de gemeente zijn complementair; zij geven invulling en richting aan de taken die de gemeente heeft op het gebied van water.

EHS en robuuste verbindingen

De Ecologische Hoofd Structuur (EHS) is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur (plant en dier) in feite voorrang heeft. Het netwerk helpt voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat de natuurgebieden hun waarde verliezen. De EHS kan worden gezien als de ruggengraat van de Nederlandse natuur.

Robuuste verbindingen koppelen de grote natuurgebieden van (minstens) nationaal belang aan elkaar. Ze zorgen ervoor dat er uitwisseling mogelijk is tussen verspreid liggende gebieden, zodat de natuur uitwijkmogelijkheden heeft bij ingrijpende gebeurtenissen. Denk aan bosbranden, maar ook aan klimaatwijzigingen, waarbij een hele regio ongeschikt kan worden voor bepaalde soorten.

Door de verbindingen worden ook de leefgebieden van sommige soorten vergroot.

Hoewel de robuuste verbindingen in de eerste plaats bedoeld zijn voor de natuur, kunnen ze ook een rol spelen in het waterbeheer, versterking van het landschap en recreatie. Afgesproken is dat de hele ecologische hoofdstructuur, inclusief de robuuste verbindingen in 2018 klaar is.

Meer informatie over de EHS is te vinden in het [Dossier EHS op www.groeneruimte.nl](http://www.groeneruimte.nl).

6 Realisatie

6.1 Inleiding

De wetgever heeft bepaald dat de Structuurvisie moet ingaan op de wijze waarop het vaststellende orgaan, in dit geval de gemeenteraad, zich voorstelt de voorgenomen ontwikkeling te realiseren. De uitvoeringshandelingen zullen moeten worden beschreven, afhankelijk van het onderwerp kan dat concreter of abstracter.

Uitvoeringswijzen

Deze Structuurvisie gaat voor het merendeel uit van bestaand (sectoraal) beleid. Dit beleid is in nagenoeg alle gevallen voorzien van een Uitvoeringsprogramma (of Jaarschijf, of een document met een soortgelijke benaming), of wordt in projectmatige sfeer uitgevoerd. Hieraan wordt (jaarlijks) in de begroting een bedrag gekoppeld dat voor de uitvoering bestemd is.

De wijzigingen, of accentverleggingen die de Structuurvisie aanbrengt in het sectorale beleid kunnen hierbij worden meegenomen.

In bijlage 2 van deze Structuurvisie is in een lijst een aantal beleidsvoornemens of beleidsbesluiten opgenomen die meewerken aan de uitvoering van deze Structuurvisie.

Een deel van het kader dat de Structuurvisie aangeeft zal worden uitgewerkt in de vorm van bestemmingsplannen. Een van deze bestemmingsplannen is het nieuwe bestemmingsplan voor het buitengebied van de gemeente, waarvoor de voorbereidingen eind 2009 van start gaan.

Andere delen van de Structuurvisie zullen worden uitgewerkt in andere beleidsnota's, zoals bijvoorbeeld de *Woonvisie*.

Uitvoerbaarheid en draagvlak

De Structuurvisie is tot stand gekomen mede aan de hand van reacties uit het interactieve proces. De concept visie is ter visie gelegd.

Aan de hand van de inspraak- en overlegreacties is een inschatting gemaakt van de maatschappelijke uitvoerbaarheid van het beleid, zoals dat uiteindelijk in de Structuurvisie is vastgelegd. Hieruit komt naar voren dat voor het beleid maatschappelijk draagvlak is, en het beleid als zodanig dus uitvoerbaar is.

6.2 Grondexploitatie

In de Wet op de ruimtelijke ordening is de Grondexploitatiewet opgenomen. De centrale doelstelling van de Grondexploitatiewet is om te komen tot een verbetering van het gemeentelijk kostenverhaal en de versterking van de gemeentelijke regie bij locatieontwikkeling. Het gaat hierbij om kosten (voor planvorming, aanleg infrastructuur, groenstroken, speelterreinen e.d.) die de gemeente maakt en waarvan de particuliere ontwikkelaar gebruik maakt.

In dit verband gaat het vooral om die kosten die van belang zijn voor andere exploitatiegebieden en/of bestaande wijken. Dit worden de *bovenwijkse voorzieningen* genoemd. Deze kosten kunnen worden verhaald op de particuliere planontwikkelaar. Voorwaarde voor het afspreken van zo'n bijdrage is dat de ruimtelijke ontwikkeling in een Structuurvisie is vastgelegd. De bijdragen worden gestort in een fonds *bovenwijkse voorzieningen*. Tevens dient de Structuurvisie aanwijzingen te bevatten over de bestedingen voor deze locaties of gedeeltes daarvan die ten laste van het fonds kunnen komen.

De gemeente Tytsjerksteradiel voert een actief grondbeleid, waarbij de gronden in gemeentelijke handen zijn voordat een exploitatieplan wordt uitgevoerd. Er is een aantal strategische gronden daartoe aanwezig.

De kosten die gemoeid zijn met de aankopen en met het aanleggen van voorzieningen worden gefinancierd door uit de reserve te putten. De opbrengsten van de bouwrijp gemaakte gronden komen weer ten goede aan die reserve. Enkele jaren geleden werd besloten om een egalisatiereserve voor de bouwgrondexploitatie in te stellen.

Aan het instellen van een fonds *bovenwijkse voorzieningen* is geen behoefte geweest.

Het aantal uitbreidingsplannen voor woningbouw voor de toekomst is beperkt. Door de afvlakking van de bevolkingstoename (met een verwachting van krimp op de langere termijn), door ontgroening en (als effect op de korte termijn) door de economische situatie is de verwachtingen dat de uitvoering van deze uitbreidingsplannen moet worden getemporiseerd. De grondposities voor die uitbreidingen zijn, bijna allemaal, in gemeentelijke handen.

Naast de uitbreidingsplannen zijn er mogelijkheden voor *inbreidingen*, dat is niet op grote schaal. De gemeente heeft in een aantal van die gevallen (voormalige schoolgebouwen) daar ook weer een rol in. De verwachting is dat deze inbreidingen gestaag zullen verlopen, de marktwerking zal hierbij een overwegende rol spelen.

Er staan, behalve de Centrale As, geen bovenplanse voorzieningen gepland. Er is daar geen noodzaak toe.

Uit dit alles wordt geconcludeerd dat er geen aanleiding is om een fonds 'bovenwijkse voorzieningen' in het leven te roepen. Er is ook geen aanleiding om in deze Structuurvisie plannen of locaties te noemen die in aanmerking kunnen komen voor verhaal van bovenwijkse voorzieningen.

Bovendien wordt er vanuit gegaan dat over circa twee jaar de Structuurvisie zal worden herijkt. Mochten er dan nadere inzichten zijn, dan is er nog gelegenheid om alsnog over te gaan tot het instellen van een fonds en de baten en lasten daarvan verder te benoemen in de Structuurvisie.

6.3 Milieu en milieu-effectrapportage-plicht

Een Milieu-effectrapportage (afkorting m.e.r.) is een wettelijk verplicht⁴ rapport op basis van een onderzoek dat moet worden uitgevoerd bij de voorbereiding van belangrijke ruimtelijke beslissingen. Dat geldt ook voor een Structuurvisie.

Een m.e.r. wordt opgesteld bij activiteiten en projecten die mogelijk belangrijk nadelige gevolgen voor het milieu hebben.

Een m.e.r. levert de informatie die nodig is om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij besluiten over plannen en projecten met grote milieugevolgen. De rapportage vermeldt de milieugevolgen van een plan of project en de mogelijke (milieuvriendelijker) alternatieven.

In het Besluit m.e.r. 1994 staat wanneer een m.e.r. moet worden toegepast. Het besluit bevat een overzicht van activiteiten en besluiten waarvoor een milieueffectrapport verplicht is. Bij deze activiteiten en besluiten wordt per geval beoordeeld of een m.e.r. noodzakelijk is.

Bij het opstellen van de concept Structuurvisie is nagegaan welke in de visie genoemde activiteiten, plannen en ontwikkelingen in potentie een verplichting opleveren tot het volgen van een m.e.r.-procedure. De conclusie is dat er geen m.e.r.-plichtige activiteiten zijn waarvoor de Structuurvisie kaderstellend is.

Hieronder wordt een opsomming gegeven van deze elementen.

⁴ De m.e.r. is geregeld in hoofdstuk 7 van de Wet milieubeheer (Wm) en in het Besluit milieu-effectrapportage 1994 (Besluit M.e.r.1994).

Van een aantal zaken is zeker dat hiervoor een m.e.r.-procedure dient te worden gevolgd. De nieuwe weg van Dokkum naar Nijega, de Centrale As, levert een m.e.r.-plicht op. De Structuurvisie is voor deze Centrale As echter niet kaderstellend. De provincie Fryslân is, als bevoegd gezag, begin 2009 een ruimtelijke procedure (Provinciaal Inpassingsplan) gestart. In dat kader zijn de milieu aspecten afgewogen.

Voor de nieuwe bedrijventerreinen die in de Structuurvisie worden genoemd (Quatrebras, Skûlenboarch, Burgum-Zuid en de westzijde van Oentsjerk) wordt of zal een aparte ruimtelijke procedure worden gevolgd. Geen van de plannen voor de geplande terreinen is, op basis van het oppervlaktecriterium (≥ 75 ha), m.e.r.-plichtig. Desondanks is besloten dat, in ieder geval, voor het terrein bij Skûlenboarch een m.e.r.-traject zal worden gevolgd.

De plannen voor verbetering van een aantal vaarwegen zijn niet m.e.r.-plichtig, omdat het geen vaarwegen voor de beroepsvaart betreffen.

Voor agrarische gebouwen in het buitengebied geldt en gaat gelden dat deze voor niet-agrarische doeleinden kunnen worden gebruikt. Dit geldt ook voor niet-agrarische bedrijfsmatige activiteiten. M.e.r.-plichtige activiteiten zijn hiervan echter uitgesloten.

De verlegging van het Prinses Margrietkanaal bij Skûlenboarch wordt meegewogen in het m.e.r.-traject omtrent het bedrijventerreinen bij die plaats.

De verlegging van het Prinses Margrietkanaal bij Sumar, wordt wel in de Structuurvisie genoemd, maar omdat het hier om een provinciale vaarweg gaat is de Structuurvisie hiervoor niet kaderstellend.

Voor zover de Structuurvisie kaderstellend is voor het plaatsen van windturbines wordt de wettelijke norm van 10 turbines of tenminste 15 Megawatt niet overschreden.

De mogelijkheden voor mestvergisting op agrarische erven in het buitengebied worden beperkt tot aan de m.e.r.-plichtige grens. Verder kan mestvergisting plaatsvinden op de bedrijventerreinen.

De gemeente geeft ruimte voor toeristische voorzieningen. De beoogde voorzieningen zijn allen van dien aard en schaal dat een m.e.r.-plicht niet aan de orde is.

De verdubbeling van het spoor Leeuwarden – Groningen wordt genoemd in de Structuurvisie, maar deze is daarvoor niet kaderstellend.

6.4 Natura 2000

Natura 2000

Natura 2000 is een netwerk van beschermde natuurgebieden, dat door de lidstaten van de Europese Unie werd opgezet. Het Natura 2000 netwerk dient ter bescherming van zowel de gebieden (natuurlijke habitats) als de wilde flora en fauna op het Europese grondgebied van de lidstaten. Hierbij wordt uitgegaan van het idee dat natuur niet ophoudt bij landsgrenzen en dat het voor behoud van de vitaliteit en diversiteit van natuur van belang is om internationale maatregelen te nemen. Het netwerk zal in totaal circa 450.000 km² omvatten, ongeveer 10–15% van de oppervlakte van de EU.

Er is in principe geen einddatum voor Natura 2000. Eenmaal aangewezen gebieden blijven in principe dat voor altijd als natuurgebied. Wel is er een datum waarop het netwerk voltooid moet zijn, dat is in 2010. Ook moeten dan de beheerdoelen voor al deze gebieden geformuleerd zijn, zodat de uitvoering kan starten.

Natura 2000 wordt gevormd door de *Vogelrichtlijn* uit 1979 en de *Habitatrichtlijn* uit 1992. Beide richtlijnen richten zich zowel op de (directe) bescherming van soorten als op de instandhouding van hun leefgebieden en andere natuurlijke habitats.

Voor alle Natura 2000-gebieden moeten beheerplannen opgesteld worden. In een beheerplan wordt vastgelegd hoe en wanneer de doelen voor een gebied gehaald worden (instandhoudingsdoelstellingen). Activiteiten in en rondom Natura 2000-gebieden (landbouw, recreatie, waterbeheer) die negatieve effecten op de natuur(doelen) hebben, kunnen ook in het beheerplan geregeld worden. Hiermee wordt een integrale aanpak bewerkstelligd.

Beheerplannen worden opgesteld in nauw overleg met eigenaren, gebruikers en andere betrokken overheden, met name gemeenten, waterschappen en provincies.

De gemeente Tytsjerksteradiel heeft twee Natura 2000 gebieden binnen haar grenzen. In het zuiden is dat de *Alde Feanen*, grenzend aan Earnewâld, en in het grensgebied met Leeuwarden is dat *de Grutte Wielen*.

In september 2009 start het proces voor het Natura 2000 beheerplan Alde Feanen. Het beheerplan zal worden opgesteld door de provincie in samenwerking met het *Overlegorgaan Nationaal Park Alde Feanen*. Tegen dezelfde tijd zal, naar verwachting, het beheerplan voor de Grutte Wielen gereed zijn.

Uiteraard is met het opstellen van de Structuurvisie rekening gehouden met de (vermoedelijke) beschermende werking die uitgaat van de status van beide gebieden. Ook is er ingespeeld op de grote waarde die de beide gebieden hebben voor de natuur en voor de recreatie.

Bij de uitwerking van de Structuurvisie zal hier verder aandacht aan worden besteed.

Bijlage 1: Begrippenlijst

Deze begrippenlijst is bedoeld om inzicht te geven in de gebruikte afkortingen, begrippen en uitdrukkingen, het is geen uitputtende opsomming of strikt juridische omschrijving. Rechten kunnen er daardoor niet aan worden ontleend.

Agrotoerisme:	Verzamelnaam voor toeristische en recreatieve activiteiten op agrarische bedrijven of in agrarische gebieden. Ook wel plattelands toerisme of – recreatie genoemd.
Beeldkwaliteitplan:	Een plan, opgesteld als aanvulling op het ruimtelijke plan dat zich doorgaans vooral richt op functionele kwaliteiten, die de na te streven beeldkwaliteit beschrijft. Dat gebeurt onder meer door aan te geven op welke ruimtelijke kenmerken van landschap, bebouwing, landschappelijke structuren en elementen moet worden ingespeeld en welke streefbeelden men beoogt.
Brede school:	De brede school voor het primaire onderwijs is een samenwerkingsverband tussen partijen die zich bezighouden met opgroeiende kinderen. Doel van het samenwerkingsverband is de ontwikkelingskansen van de kinderen te vergroten. Een ander doel kan zijn een doorlopende, en op elkaar aansluitende opvang te bieden. Onderwijs is participant (deelnemer). Kinderopvang, welzijn, peuterspeelzaal, sport, cultuur, bibliotheek en andere instellingen kunnen ook een onderdeel van de brede school zijn.
Biogas:	Biogas of <i>stortgas</i> is een gasmengsel dat ontstaat als gevolg van biologische processen. Het gas ontstaat als gevolg van vergisting (een anaeroob proces) van organisch materiaal zoals mest, rioolslib, actief slib of gestort huisvuil. Een voorbeeld van een biogas dat op natuurlijke wijze ontstaat is moerasgas.
Biomassa:	Biomassa is het drooggewicht van organismen of delen ervan. Hieronder valt zowel plantaardig als dierlijk materiaal.
Centrale As:	Centrale As is de nieuwe weg van Dokkum naar de Wâldwei (N31), en sluit daarop aan ter hoogte van Nijega.
Clustering van Voorzieningen:	Het in één huisvesting bijeen brengen in van verschillende soorten van voorzieningen binnen een dorp. Het doel hiervan is kostenbesparing zodat de kans op het behoud van de diverse voorzieningen wordt vergroot.
Concentratie van Voorzieningen:	Het bijeen brengen van voorzieningen vanuit diverse kernen/dorpen naar één dorp. Het doel hiervan is kostenbesparing zodat het de kans op behoud van een voorziening op redelijke afstand voor een aantal dorpen wordt vergroot.
Coulisselandschap:	Een coulisselandschap is een halfopen landschap dat door de beplanting en bebouwing het karakter van een toneel met coulissen heeft. Bij beplantingen moet vooral aan houtwallen en heggen worden gedacht.
Cultuurhuis:	Een gebouw waarin allerlei culturele- en nauw daaraan verwante activiteiten plaatsvinden en waar culturele instellingen onderdak vinden.
Dorpsbelangen:	voluit: Vereniging van Dorpsbelangen. Een vereniging, bestaande uit vrijwilligers, die tot doel heeft de belangen van het dorp te behartigen. Veelal is deze vereniging ook aanspreekpunt voor de gemeente.

Dorpsinbreiding:	Bouwactiviteiten binnen de bestaande dorpsbebouwing, als gevolg van bijv. functieverandering; herstructurering of het invullen van gaten in de bebouwing. Het begrip “bestaande dorpsgebieden” zal in overleg met de provincie nader worden gedefinieerd.
Dorpslint:	Geheel of gedeelte van een dorp dat bestaat uit langgerekte rij van bebouwing.
Dorpsklankborden:	Een dorpsklankbord is een platform waarin aan de plaatselijke bevolking, vertegenwoordigers van vereniging van Dorpsbelang en andere instellingen, wordt gevraagd inbreng te leveren om gezamenlijk zicht te krijgen op de sociale agenda van de (dorps)gemeenschap en de daaruit voortvloeiende noodzakelijke c.q. gewenste immateriële en materiële voorzieningen. De ondersteuning bij het opzetten van burgerparticipatie o.a. in de vorm van dorpsklankborden, met specifieke aandacht voor jongeren en mensen met een beperking maakt onderdeel uit van het budgetcontract wat door de gemeente is afgesloten met Stichting KEARN (voorheen Stichting Welzijn Tytsjerksteradiel).
Duurzaamheid:	Milieuvriendelijke houding bij ontwikkelingen, gericht op het niet uitputten van de aarde.
Duurzaam veilig vervoer en verkeerssysteem:	Duurzaam veilig, of eigenlijk duurzaam veilig verkeer is een initiatief van verschillende overheden om de verkeersveiligheid te vergroten. Het is vooral gericht op het voorkomen van verkeersongelukken.
Dykwâl of houtwal:	Een houtwal of houtsingel is een strook begroeid met bomen, struiken en kruiden, die eens in de 3 tot 20 jaar tot de grond toe afgezet wordt. De houtwallen zijn eeuwen geleden aangelegd en dienden als erf afscheiding en veekering en hadden daarnaast de functie van houtleverancier.
E.H.S.:	De Ecologische Hoofd Structuur (EHS) is een netwerk van grote en kleine natuurgebieden waarin de natuur (plant en dier) voorrang heeft en wordt beschermd. Daarmee wordt voorkomen dat natuurgebieden geïsoleerd komen te liggen en dieren en planten uitsterven en dat de natuurgebieden zo hun waarde verliezen. De EHS kan worden gezien als de ruggengraat van de Nederlandse natuur.
E.P.C.:	Energie Prestatie Coëfficiënt. Maat waarmee aangegeven wordt hoe energiezuinig woningen of utiliteitsgebouwen zijn. Voor een gemiddelde woning geldt dat de EPC overeenkomt met het gasgebruik in m ³ /1000. Een EPC van 0,8 betekent voor een gemiddelde woning dus een gasgebruik van 800 m ³ .
Ecologie:	wetenschap die zich bezighoudt met de wisselwerking tussen planten en dieren en hun milieu.
Ecoduikers:	Ecoduikers zijn doorgangen (ook wel faunavoorzieningen) voor kleine zoogdieren, zoals: muizen, konijnen, marters en egels, maar ook voor amfibieën, zoals: kikkers, salamanders en padden. De ecoduiker moet voorkomen dat dieren dood worden gereden als ze de weg oversteken, op zoek naar voedsel of een partner. Een ecoduiker bestaat vaak uit looprichels onder bruggen voor kleine dieren.
Ecologisch Ontwikkelingsplan:	Een beleidsplan dat gericht is op het behoud en het versterken van ecologische kwaliteiten.
Extensieve Recreatie:	Ontspanningsmogelijkheden waarvoor relatief weinig voorzieningen nodig zijn en/of waaraan weinig mensen tegelijkertijd en op dezelfde plek deelnemen.

	(zie ook bij de omschrijving van de sfeergebieden in hoofdstuk 4)
Gebiedsontwikkeling:	Een moderne vorm van landinrichting; een integraal plan voor de inrichting en beheer van (meestal) het buitengebied. Elementen als landbouw, natuur, verkeer en recreatie worden in het plan meegenomen. De overheid werkt hierbij samen met maatschappelijke partners.
Geomorfologie:	Geomorfologie (vaak ook kortweg als morfologie aangeduid) is de wetenschap die de vormen van het landschap en de processen die daarbij een rol spelen of hebben gespeeld, bestudeert.
G.W.W. installatie	`GWW` is een afkorting voor de in de civiele techniek gebruikte term Grond- weg- en waterbouw. GWW omvat een groot aantal disciplines in deze bouwvak zoals de bouw van dijken, bruggen, kanalen, cultuurtechnisch grondwerk, baggerwerken, waterbouw en wegenbouw.
Habitattypen:	Een habitat (van het Latijn voor "het bewoont") omvat de plaatsen waar een bepaald organisme voorkomt, omdat de abiotische factoren en biotische factoren van die plaatsen voldoen aan de eisen en toleranties die het organisme stelt om te kunnen overleven, groeien en voortplanten. Een synoniem is leefgebied of leefomgeving.
Helofytenfilter:	Een helofytenfilter, soms ook helophytenfilter is een filter om (afval)water te zuiveren. Het is een waterzuivering door middel van helofyten. Dit zijn moerasplanten, zoals riet en lisdodde.
Herstructurering (in het kader van woningbouw):	het binnen de bestaande dorpsbebouwing oplossen van ruimtelijke knelpunten (woningen; bedrijfs- en overige bebouwing), door middel van ingrijpende investeringen, waarbij ook de openbare ruimte kan worden betrokken, met als uiteindelijk doel de leefbaarheid te verbeteren.
KRW kaderrichtlijn water:	De Kaderrichtlijn water (KRW) is een Europese richtlijn die ervoor moet zorgen dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in 2015 op orde is. In het verleden zijn vele Europese richtlijnen op het gebied van water verschenen. De Kaderrichtlijn water, die in 2000 van kracht is geworden, moet in deze verschillende soorten regels meer eenheid brengen.
Kernwaarden:	De basis waar het (in het leven) om draait. Meestal worden de kernwaarden (in deze context) uitgedrukt in min of meer abstracte begrippen als: geluk, verbondenheid, veiligheid, geborgenheid etc.
Klimaatbestendigheid:	Zodanig ingericht (gebouwd, vervaardigd) dat de effecten van de klimaatverandering opgevangen kunnen worden.
Landelijk geclusterd wonen:	mogelijkheid voor groepswonen, of wonen in een hofje, zie ook: landelijk wonen.
Landelijk wonen:	Landelijke wooncluster, waar wonen, werken of zorgvoorzieningen in een attractieve landelijke omgeving kunnen worden gecombineerd. Landelijk wonen, kan bijvoorbeeld in vrijkomende boerderijen (rood voor rood). In combinatie met het landelijk wonen is kamperen/verblijfsaccommodatie mogelijk, maar ook passende bedrijvigheid mogelijk.
Landgoedwonen:	Landgoedwonen is een vorm van landelijk wonen. Een ruimtelijke en functionele eenheid met één hoofdbouw van allure met maximaal 10 wooneenheden. Het ligt op een perceel van minimaal 10 hectare waar tevens nieuwe landschappelijke en natuurlijke waarden worden ontwikkeld. In combinatie met Landgoedwonen is een passende bedrijvigheid mogelijk.
Leefbaarheidstraject:	Een project, of actie die er op gericht is om de kwaliteit van het leven (wonen en werken) te behouden en/of te verbeteren. Met het begrip

	leefbaarheid wordt aangegeven hoe aantrekkelijk en/of geschikt een gebied of gemeenschap is om er te wonen, of te werken.
M.E.R.:	Milieueffectrapportage (M.E.R.) levert de informatie die nodig is om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij besluiten over plannen en projecten met grote milieugevolgen.
M.U.P.:	Milieu Uitvoering Programma (M.U.P.): een plan of overzicht van acties of taken die gericht zijn op het behoud of verbeteren van het milieu. De Wet milieubeheer verplicht gemeenten jaarlijks een MUP op te stellen. In het MUP wordt een overzicht gegeven van de uitvoering van de wettelijke taken en (eventueel) de uitvoering van het gemeentelijk milieubeleidsplan (de strategieën).
Migratiesaldo:	De verhouding tussen emigratie en immigratie.
Nat bedrijventerrein:	Bedrijventerrein voor bedrijven die de aan- of afvoer van goederen voor een deel over het water laten verlopen. Het terrein is dan ook ontsloten via water; een kanaal of een waterweg.
Nationaal Landschap:	De twintig Nationale Landschappen zijn échte Nederlandse landschappen. Ze hebben elk een unieke combinatie van cultuurhistorische en natuurlijke elementen en vertellen daarmee het verhaal van het Nederlandse landschap. De Nationale Landschappen kenmerken zich door de specifieke samenhang tussen de verschillende onderdelen van het landschap. Nationale Landschappen zijn geen musea, maar gebieden waar mensen gewoon wonen, werken, ondernemen en recreëren. Zie ook: www.nationalelandschappen.nl
Natura 2000:	Zie hoofdstuk 6.
Natuurlijke aanwas:	De verhouding tussen sterfte – en geboorte aantallen.
Ontgroening:	Ontgroening (als demografisch begrip) is het afnemen van het aandeel jongeren in de bevolking als gevolg van een afname van het geboortecijfer. Soms wordt met 'ontgroening' tevens bedoeld het afnemen van het aantal jongeren in de bevolking als gevolg van het wegtrekken van deze leeftijdscategorie. Dit wegtrekken gebeurt om scholing elders te volgen, of voor het aanvaarden van een betrekking (ten gevolge van die scholing) elders.
Opstreckende verkaveling:	Langgerekte stroken grond, veelal loodrecht op de bewoningsas, gescheiden door sloten of boomwallen.
Perifere grote steden:	Grote plaatsen gelegen buiten de Randstad.
Petgat:	Bij de vervening werd moer gebaggerd uit lang gerekte veenputten om gedroogd te gebruiken als turf. Het gewonnen veen werd neergelegd op smalle stroken land, de legakkers. Daartussen bleven langgerekte plassen over, de petten, petgaten of trekpaten. Door de golfslag van het water verdwenen op den duur vaak de legakkers en konden uitgestrekte veenplasgebieden ontstaan.
Pingo (ruïne):	Een pingo (Inuktitut voor kleine heuvel) is een bolvormige heuvel die ontstaat in een gebied met permafrost waar de hydrostatische druk van bevriezende grondwater zorgt voor het opheffen van een laag bevroren grond. Als het klimaat warmer wordt, bijvoorbeeld aan het einde van een ijstijd, blijft van een pingo een cirkelvormig meer of krater over die pingoruïne wordt genoemd.

Planmatige dorpsuitbreiding:	een geplande nieuwe wijk of cluster van woningen buiten de bestaande dorpsbebouwing, op basis van een Structuur- of Woonvisie (ook wel "uitleggegebied buiten de bebouwde kom" genoemd).
Plasdras natuur:	Natte of zompige natuur; drassige graslanden met een ruige grasmat. Plasdras is een belangrijke leefomstandigheid voor een aantal weidevogels, zoals de grutto.
Regiegemeente:	Hierbij is de leidende gedachte dat de overheid zicht slechts op bestuurlijk niveau met een aantal kerntaken bezig zou moeten houden. Alles wat niet strikt noodzakelijk door de overheid gedaan dient te worden, kan in dat geval worden uitbesteed: aan de private markt worden overgelaten. Het doel is op die manier tot een kleinere gemeentelijke organisatie te komen, die ook efficiënter en daadkrachtiger zou moeten kunnen opereren.
Reststromen:	De reststroom is dat gedeelte van de afvalstroom van particulieren, instellingen en bedrijven dat overblijft nadat alle bruikbare en recyclebare afvalstromen uit de hoofdstroom zijn genomen. Bij particulieren is de reststroom datgene dat overblijft nadat de gangbare afvalstromen (glas, blik, metaal, oud papier, gft en lompen) uit de hoofdstroom zijn genomen. De Nederlandse overheid probeert de reststroom van Nederlandse huishoudens zo klein mogelijk te maken. Dit omdat de kosten van verwerking van de reststroom hoger zijn dan elke andere afvalstroom. Dit omdat de andere stromen meestal geld opleveren bij verwerking, en de reststroom alleen maar geld kost.
Richtgetal:	Het richtgetal is de getalsmatige vertaling van de woningbouwafspraken in de stadsregio
(RNA) Robuuste Natte As:	De Natte As vormt de verbinding tussen het Lauwersmeer in Friesland en de Zeeuwse Delta. De As is onderdeel van een internationale schakel voor waardevolle moeras- , natuurgebieden. Doel is om bijvoorbeeld vissen en zwemvogels over een breed grondgebied de ruimte te geven. De Robuuste Natte As is een onderdeel van de Natte As met een forse breedte.
Rood voor Rood-regeling:	'Rood' slaat in dit verband op de kleur die op plankaarten wordt gebruikt om bebouwing aan te duiden. Rood voor rood houdt in dat er bebouwing wordt gesloopt om (elders) te kunnen bouwen. Met de Rood voor Rood-regeling wordt het onder meer mogelijk om de sloop van agrarische bedrijfsgebouwen te compenseren door de bouw van één of meer burgerwoningen.
Slimme verlichting:	Verlichtingsystemen, die gecontroleerd en fijn geregeld kunnen worden, die intelligent en communicatief zijn. De LED of "Light Emitting Diode" is daarbij een belangrijke schakel. Een ledlamp heeft gemiddeld twintig maal minder energie nodig dan een doorsnee gloeilamp, en vijf maal minder dan een spaarlamp. Een voorbeeld van slimme verlichting is straatverlichting die alleen de normale lichtsterkte heeft wanneer er verkeersbewegingen zijn.
Structuurvisie:	In dit document wordt de visie op het ruimtelijk beleid voor de hele gemeente beschreven. De structuurvisie heeft geen juridische status. Het is voor de opsteller wel een zelfbindend en richtinggevend en integraal document. De ruimtelijke strategie in de structuurvisie is veelal van een hoog abstractieniveau. Het heeft een termijn van doorgaans 10 à 20 jaar met een doorkijk naar nog langere termijn.
Trynwâlden:	Volgens een sage is de naam afgeleid van Tryntsje's wâlden, naar Tryntsje (Catharina), een rijke vrouw, die zeven boerderijen en zeven zonen zou

	hebben gehad. Elk van deze zonen zou na haar dood één van de boerderijen hebben geërfd en op deze locatie een dorp hebben gesticht. Zo zou de oudste, genaamd Alde, Aldtsjerk hebben gesticht. Haar andere zonen – Oene, Reade, Wynse, Gyke, Rypke en Tyte – zouden Oentsjerk, Readtsjerk, Wyns, Gytsjerk, Ryptsjerk en Tytsjerk hebben gesticht. Het gebied van deze dorpen staat nu bekend onder de naam de Trynwâlden.
Utiliteitsbouw	`Utiliteitsbouw` beslaat alle bouwwerken die geen woonbestemming hebben. Enkele voorbeelden: *Gebouwen om in te werken zoals fabrieken, kantoren en opslagruimtes. *Gebouwen voor commerciële dienstverlening zoals winkels en garages. *Verzorgingsinstellingen zoals ziekenhuizen. *Recreatievoorzieningen zoals bioscopen, vakantieoord en sportgebouwen.
Vergrijzing:	De term vergrijzing is een aspect van een verandering in de bevolkings-samenstelling. Deze term wordt gebruikt om aan te geven dat het aandeel van ouderen in de bevolking stijgt en daardoor een stijging van de gemiddelde leeftijd veroorzaakt (zie ook veroudering). Een periode van vergrijzing gaat vaak gepaard met bevolkingsdaling. In de nabije toekomst zullen steeds meer regio's en gemeenten te maken krijgen met teruglopende aantallen inwoners en huishoudens.
Waterretentiegebied:	Laaggelegen gronden die kunnen worden gebruikt voor de opvang van water bij hevige regenval
Waterwonen:	Wonen aan of op het water. Het toevoegen van waterpartijen in de gemeente biedt ook voor woningbouw een kans. Een aantrekkelijk woonmilieu van wonen aan het water is mogelijk op nog nader te bepalen locaties, bijvoorbeeld in Burgum.
Welstandsnota:	Om te mogen toetsen aan redelijke eisen van welstand, dit wil zeggen dat een bouwplan architectonisch past in een omgeving, moet een gemeente vanaf 1 juli 2004 een welstandsbeleid hebben, vastgelegd in een welstandsnota. De welstandsnota is gebaseerd op artikel 12a van de Woningwet. In deze nota zijn de beleidsregels vastgelegd met daarin de welstandscriteria en welstandskaders die worden toegepast bij de welstandsbeoordeling van de bouwplannen.
WMO:	De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) vormt de basis van het stelsel van Zorg en Welzijn. De Wmo is van kracht sinds 1 januari 2007 en verving de Welzijnswet, de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG) en delen van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ).

Bijlage 2: Het proces van de Structuurvisie

Inleiding

Artikel 2.1.1 van het *Besluit Ruimtelijke Ordening* eist dat bij een Structuurvisie wordt aangegeven op welke wijze burgers en maatschappelijke organisaties bij de voorbereiding van de Structuurvisie zijn betrokken. Daarom wordt hieronder een overzicht van het proces van de Structuurvisie gegeven.

Vormgeving van het proces

Bij het maken van deze Structuurvisie is er voor gekozen om dit ondermeer te doen door burgers, belangen- en kennisorganisaties van begin af aan te laten participeren in het proces. Dit proces werd daardoor pro-actief en niet, zoals vaak het geval is, reactief. In een aantal stappen van het vormgevingsproces zijn bijeenkomsten georganiseerd waarbij burgers en instanties naar hun ideeën en gevoelens werd gevraagd.

Aan het einde van de procedure is er gelegenheid voor inspraak op het eindproduct: de *Concept-Structuurvisie*.

Uitvoering

Hieronder geven we kort en in chronologische volgorde, de stappen van de totstandkoming van de Structuurvisie weer.

▪ *Startbijeenkomst*

Het interactieve proces is gestart met een startbijeenkomst waarbij circa 125 personen aanwezig waren. Voor de startbijeenkomst is een aantal sprekers gevraagd hun visie te geven op de toekomst voor de gemeente. De genodigden konden vervolgens met de sprekers in discussie.

▪ *Basisstructuurkaart*

Hierop volgend is het beleid van de gemeente geïnventariseerd en is een ruimtelijke analyse uitgevoerd. Dit heeft geleid tot een aantal basisstructuurkaarten met een begeleidend tekstdocument.

▪ *Ambitiekaart*

In deze stap zijn in een interactieve sessie met bewoners (circa 35 personen) en met belanghebbende organisaties (circa 40 personen) ambities voor de gemeente verkregen. Daarnaast zijn ambities geïnventariseerd op vaktechnisch en beleidstechnisch gebied binnen het gemeentehuis via interviews (circa 15 stuks) en hebben inwoners van de gemeente gereageerd via de site d.m.v. online reactieformulieren (circa 25 stuks). Enkele reacties kwamen per post binnen.

Naast de officiële kant van de zaak zijn ook de basisscholen bij de Structuurvisie betrokken. De kinderen konden hun visie op de toekomst laten zien. Dat hebben ze naar hartelust gedaan in de vorm van brieven, tekeningen en maquettes

De opbrengst van deze stap zijn de *kernwaarden* voor de gemeente geworden: Duurzaamheid, Ruimte (landschap en natuur), Sociale cohesie (betrokkenheid en gemeenschapszin), Kwaliteit, Lef en Samenwerking.

▪ *Confrontatiekaart*

De confrontatie van de uitgangssituatie (basisstructuurkaarten en beleidsinventarisatie) met de ambities leidt tot verschillende inzichten. In de kaarten zijn de conflicten en de kansen die hieruit naar voren komen weergegeven. Dat laatste doet zich voor daar waar ambities en/of uitgangssituatie elkaar juist kunnen versterken door verbanden te leggen, of combinaties te zoeken.

▪ *Ontwikkelingsperspectief*

Uit de confrontatiekaart is een aantal ontwikkelingsmogelijkheden voortgekomen. Deze zijn voorgelegd, in de vorm van een aantal collages aan een aantal vertegenwoordigers van belangen- en kennisorganisaties in een zogenaamd Ontwerpatelier.

De opbrengst van het Ontwerpatelier per thema is:

Wonen:	Concentreren op de drie kernen: Flexibel & Gevarieerd. Overige kernen inbreiden.
Voorzieningen:	Concentreren op de drie kernen, Creativiteit en aandacht verlangd voor de overige kernen.
Duurzaamheid:	Loopt door alle andere thema's heen. Kijk naar passende vormen. De vraag is of windmolens passen in het landschap.
Omgeving:	Er is een nauwe binding met Landschap, Differentiatie hierin: Het landschap hoeft niet op slot voor ontwikkelingen, maar let op aard en schaal en op kwaliteit Meer 'Lef' mag er worden getoond in het westen.
Werken:	Bundelen op een paar plekken. Kleinschalig bij woning en dorpen.
Toerisme:	Mag verder worden ontwikkeld: Aanpassen aan aard en schaal, Lef in het westelijk deel. Samenwerken met andere overheden en ook met de burgers.

De uitkomsten hiervan zijn vervolgens omgezet in een *Ontwikkelingsperspectief* dat de basis is gaan vormen voor de Concept- Structuurvisie.

De raad heeft in een opiniërende vergadering (22 mei 2008) het *Ontwikkelingsperspectief* behandeld. Hieruit kwam ondermeer naar voren dat een onderzoek gewenst was naar de recreatieve mogelijkheden van het grensgebied met Leeuwarden. Dit onderzoek is gedaan in samenwerking met de gemeente Leeuwarden.

Ook dit onderdeel is begonnen door de betrokkenen, (o.a. agrariërs, dorpsbelangen, kennis- en belangenorganisaties) te informeren over het onderzoek en hen te vragen naar hun oordeel en ideeën. Deze zijn meegewogen in het onderzoek.

De eindrapportage is vervolgens gepresenteerd aan de betrokkenen.

De raad heeft het eindrapport behandeld in een opiniërende vergadering (23 april 2009).

Tevens heeft de raad zich nader georiënteerd op de verwachtingen omtrent de bevolkingsaanwas en - samenstelling.

Uit dit alles is de Concept-Structuurvisie samengesteld.

Brainstormen over de toekomstmogelijkheden van het Grensgebied

▪ *Concept-Structuurvisie;*

De concept-Structuurvisie is vastgesteld door het college, vervolgens is de raad gevraagd (10 september 2009) in te stemmen met het ter inzage leggen voor de inspraakprocedure.

Onderdeel van de inspraakprocedure is een openbare discussie-avond met de raadsleden. De participanten in het proces zullen hiervan persoonlijk op de hoogte worden gesteld.

De opbrengst van de inspraakprocedure wordt door het college verwerkt en ter beoordeling aan de raad voorgelegd. De raad stelt vervolgens de Structuurvisie vast.

Dit is gebeurd op 14 januari 2010.

De Basisstructuurkaart, de Ambitiekaart, de Confrontatiekaart en het Onderzoek Grensgebied met Leeuwarden "Verbinden van kansen", zijn de producten uit het proces van de Structuurvisie.

Bijlage 3: de Projectenlijst

Deze lijst is een verzameling van projecten of plannen die van belang zijn voor de uitvoering van het sectoraal beleid en van de inzichten die in de Structuurvisie zijn verwoord.

Voor zover de planning (indicatief) bekend is, is ook deze in het overzicht opgenomen

Voor het project of plan staat in de lijst aangegeven in welk stadium van ontwikkeling of uitvoering deze zich bevindt. Hieronder vindt u de uitleg daarvan.

Verschillende stadia van uitvoering

Stadium 1 : “Nieuwe beleidsinzichten, waarbij het speelveld maximaal is en alle mogelijkheden voor discussie open liggen.”

Toelichting:

Het gaat over ideeën die nog niet zijn vastgelegd in gemeentelijk beleid, ze zijn nog lang niet uit gekristalliseerd, nog niet rijp.

Stadium 2 : “Ontwikkelingen waar op korte termijn duidelijkheid over zal komen en waar dus nog enige ruimte voor discussie in het kader van de bestemmingsplanprocedure is.”

Toelichting:

Dit gaat over nieuwe inzichten die al wel in beleid zijn omgezet. Er is dus al een beslissing genomen door de gemeente. Het bestemmingsplan is nog niet aangepast hierop, dit houdt in dat er in de fysieke vertaling van het beleid nog ruimte is voor veranderingen en aanpassingen.

Stadium 3 : “Een ruimtevraag die voortvloeit uit reeds vaststaand beleid, waarover geen discussie meer hoeft plaats te vinden.”

Toelichting:

Het gaat hier over vastgesteld beleid dat is uitgewerkt en ook al is neergelegd/vertaald in een bestemmingsplan. De (sectorale) discussies hierover zijn binnen de gemeente gevoerd, en, soms ook al op bovengemeentelijk niveau ingeval van goedkeuring- of beroepprocedures.

Wonen en voorzieningen

Thema	Stadium	Projecten	Planning
Wonen	2	Uitbreiding Burgum met meer dan 500 woningen	2015–2030
	2	Blijvende herstructurering en/of inbreiding van de dorpen in de gemeente	doorlopend
	2	Uitvoering van de uitbreiding van Tytsjerk met ca. 24 woningen	>2009
	2	Uitvoering van de inbreiding van Mûnein met 11 woningen	>2010
	2	Uitvoering van de inbreiding van Hurdegaryp met ruim 100 woningen, passend bij clustervoorzieningen	>2010
	2	Opstellen en uitvoering van het Masterplan Centrum Burgum gericht op wonen, winkelen, zorg en infrastructuur	≥2009
	2	Scheppen van mogelijkheden voor landgoedwonen/landelijk wonen in het oostelijke gedeelte van de gemeente (het woudengebied) en de Trynwâlden. Gestreefd wordt naar een combinatie van wonen/zorg en werk	<2014
	3	Inbreiding Noardburgum	
Voorzieningen – commercieel	2	Opwaardering van het centrumgebied van Gytsjerk	>2009
	2	Opstellen en uitvoering van het Masterplan Centrum Burgum gericht op wonen, winkelen, zorg en infrastructuur	2009
	3	Versterken winkelcluster Hurdegaryp	
	3	Behoud winkelarsenaal in Earnewâld en Eastermar door aantrekken toeristen	
Voorzieningen – maatschap- pelijk	2	Clustering van (ev.) scholen en sociaal culturele activiteiten in een multifunctioneel centrum in Noardburgum	–
	2	Clustering van huisartsen, tandartsen, fysiotherapeuten in Burgum	–
	3	Clustering Hurdegaryp, Kindcentrum: kinderopvang, onderwijs, peuterspeelzaal, consultatiebureau, muziekschool	–
	2	Clustering Hurdegaryp, multifunctioneel centrum: dorpshuisvoorzieningen (podium, vergaderingen), jeugdsoos, club – en buurtwerk, e.a.	2010
	2	Clustering Hurdegaryp, zorgcluster: diverse voorzieningen op het gebied van zorg	2010
	1	Ontwikkeling van nieuwe zorgfuncties in het zoekgebied 'Nieuw Toutenburg' aan de oostzijde van Noardburgum	<2014

Werken, recreatie & toerisme

Thema	Stadium	Projecten	Planning
Werken	1	Ontwikkeling van zakelijke dienstverlening in het stationsgebied van Hurdegaryp	2013–2019
	2	Ontwikkeling van een bedrijventerrein aan de westzijde van Oentsjerk	<2014
	2	Ontwikkeling van het regionale bedrijventerrein Quatrebras	–
	2	Ontwikkeling van het bedrijventerrein Burgum-zuid	–
	2	Gebundelde uitbreiding van het watergerelateerde bedrijventerrein Skûlenboarch in samenwerking met de gemeente Achterkarspelen (Westkern).	–
	2	Uitvoering geven aan het actieplan Economische Zaken	doorlopend
	3	Uitbreiding bedrijventerrein Burgum West	
	3	Uitbreiding bedrijventerrein Burgum Sumar	
	3	Revitalisering bedrijventerrein Burgum Noord	
	3	Intensivering bedrijventerrein Burgum Sumar	
	2	Revitalisering Skûlenboarch	
Recreatie & Toerisme	1	Overleg met andere gemeenten over benutten van landschap voor recreatie en toerisme	>2008
	2	Ontwikkeling van toeristische (verblijfs-)projecten in het zoekgebied Trynwâlden	>2008
	2	Ontwikkeling recreatie en toerisme in het grensgebied met Leeuwarden	2010
	2	Ontwikkeling van passende verblijfsrecreatie in het zoekgebied in en rond Eastermar	–
	2	Benutting van watergangen/gebieden door fluisterboten	< 2013
	2	Versterking van de relatie tussen water en Burgum in het zoekgebied waterfront Burgum	–
	2	Uitvoering geven aan het actieplan Recreatie & Toerisme (zie bijlage)	doorlopend
	3	Opwaarderen jachthaven Aldtsjerk	
	3	Opwaarderen jachthaven Gytsjerk	
	3	Opwaarderen recreatiefunctie Gytsjerk	

Landschap en Omgeving

Thema	Stadium	Projecten	Planning
Landschap en Natuur	1	Opstellen van een nieuw Bestemmingsplan Buitengebied. Hierin zullen een groot aantal beleidsvoornemens verder worden uitgewerkt.	2009 –2012
	1	Terugbrengen van de natuurlijke dynamiek van het water (hoge waterstand in de winter en laag in de zomer) in de binnenboezem (moerasnatuurgebieden en semi-landbouwgebieden) en woongebieden	–
Cultuur–historie en Archeologie	1	Conservering, verbetering en behoud van cultuurhistorisch belangrijke gebouwen en bouwwerken.	–
	1	Benutting van archeologische vondsten vergroten voor de belevingswaarde van het eigen woongebied, en tevens als aanvullend element in het kader van recreatie en toerisme	–
Bodem	1	Aanleg van milieuvriendelijke oevers	–
	2	Benutting van mogelijkheden voor hergebruik van de grond	–
	1	Sanering van oude storten bij Earnewarre, Garyperhoeke, Burgum en Suwâld	–
	1	Sanering van verontreinigde locaties (daar waar bodemverontreiniging verwacht is)	–
Water	1	Bevaarbaar maken van alle watergangen in de gemeente.	–
	1	Bevaarbaar maken van opvaarten en oude waterverbindingen voor kleine (fluister)boten	–
	2	Hantering van zoekgebieden voor waterberging (opgenomen in de Structuurvisie)	–
	2	Realisatie van een watergang (2 indicatieve tracés) bij Ryptsjerk	–
	3	Meewerken aan het bevaarbaar maken van de Elfstedentochtroute	2008–2010
Milieu en Duurzaamheid	1	Toepassing van warmte/koude opslag in de bodem	–
	2	Ontwikkeling mogelijkheden van windmolens bij Sumar, Suwâld, Bergumermeercentrale en bedrijventerrein Skûlenboarch	–
Infrastructuur	3	Onderscheid maken tussen wegen met een verkeersfunctie en die met een verblijfsfunctie. Door een landschappelijke inpassing gaat de snelheid omlaag. Voorbeeld: Traverse Trynwâlden	–
	1	Inzoomen op ieder dorp: woonfunctie benadrukken. Doorgaande fietsroutes aangeven	–
	1	Verbetering ontsluiting bedrijventerrein Skûlenboarch (i.o.m. provincie)	–
	2	Ontwikkeling van de Centrale– as met bijbehorende rondwegen, uitgaande van bundelingsprincipe en ontlasting verkeersfunctie diverse dorpen	<2015
Leefbaarheid	3	Behoud van de gemeente als een van de veiligste gemeente	doorlopend

en Veiligheid		van Nederland	
	2	Uitvoering van het jaarprogramma van de Kadernota Veiligheid	jaarlijks

Verklaring tekens:

- > vanaf (oorspronkelijk: groter dan)
- < voor (oorspronkelijk: kleiner dan)